

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Zuzana Otradovcová

Vypořádání SJM v pozůstalostním řízení

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12. 11. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 129 374 znaků včetně mezer.

Zuzana Otradovcová

V Uherském Hradišti dne 12. 11. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc. za ochotu při vedení mé diplomové práce a cenné rady, které mi během psaní poskytl.

Mé poděkování patří rovněž všem blízkým, kteří mě během studia i při psaní této práce podporovali.

Obsah

Úvod.....	6
1. Institut společného jmění manželů a jeho modifikace.....	8
1.1. Zákonný režim SJM.....	10
1.2. Smluvený režim SJ M.....	11
1.3. Režim SJM založený rozhodnutím soudu.....	12
1.4. Vypořádání SJM.....	13
1.4.1. Důvody pro vypořádání SJM.....	14
1.4.2. Způsoby vypořádání SJM.....	15
2. Historický vývoj vypořádání společného majetku manželů v případě smrti na území ČR ...	18
2.1. Obecný zákoník občanský ze dne 1. června 1811.....	18
2.2. Návrh občanského zákoníku z roku 1937.....	20
2.3. Zákony č. 265/1949 Sb. a 141/1950 Sb.....	20
2.4. Občanský zákoník 40/1964 Sb.	21
2.4.1. Novela 91/1998 Sb.....	23
3. Situace pozůstalého manžela a jeho ochrana.....	26
3.1. Postup v případě zániku SJM smrtí jednoho z manželů.....	26
3.2. Ochrana pozůstalého manžela.....	30
3.2.1. Dědická smlouva.....	31
3.2.2. Závěť.....	32
3.2.3. Darování pro případ smrti.....	33
4. Vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti.....	35
4.1. Vypořádání SJM dohodou.....	35
4.1.1. Dohoda, dle které ze SJM vše případně pozůstalému manželovi a do pozůstalosti nepřipadne ničeho.....	39
4.2. Vypořádání SJM rozhodnutím soudu.....	40
4.2.1. Vypořádání dluhů SJM soudním rozhodnutím.....	43
4.3. Zaniklé, ale doposud nevypořádané SJM v řízení o pozůstalosti.....	44
4.4. Smrt manželů v jeden okamžik.....	46
4.5. Dodatečné projednání součástí SJM.....	47
5. Registrované partnerství a řízení o pozůstalosti.....	48
6. Společné jmění manželů v řízení o pozůstalosti ve francouzském právu.....	50
6.1. Manželské majetkové režimy ve francouzském právu.....	50

6.1.1.	Communauté réduite aux acquêts	52
6.1.2.	Communauté de meubles et acquêts	52
6.1.3.	Communauté universelle	53
6.1.4.	Régime de séparation de biens	53
6.1.5.	Régime de participation aux acquêts.....	53
6.2.	Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti	54
Závěr.....		55
Seznam zkratek		57
Seznam použitých zdrojů		58
Abstrakt		64
Abstract		65

Úvod

Téma vypořádání společného jmění manželů v pozůstalostním řízení jsem si vybrala především proto, že navzdory trendu, že každý rok vstupuje do manželství méně a méně párů, se stále jedná o otázku aktuální.¹ Společné jmění manželů jako institut manželského majetkového práva zde již existuje řadu let a zatím nic nenasvědčuje tomu, že by mělo dojít k nějaké změně.

Většina starší populace, u které je pravděpodobnost úmrtí vyšší, stále žije v manželství, případně se jedná o osoby ovdovělé, tj. otázka vypořádání SJM v pozůstalostním řízení se jich dotkne nebo již dotkla.² Další dotčenou kategorií jsou potom manželské páry, které se rozvedou, ale z různých důvodů nevypořádají svoje společné jmění. Dá se předpokládat, že pokud jsou účastníky pozůstalostního řízení následně pouze společné děti, nevypořádání zaniklého SJM nepřinese příliš konfliktů. V budoucnu nebude výjimkou, kdy vedle sebe budou stát polorodič sourozenci, mezi kterými nejspíše vždy nebudou maximálně harmonické vztahy a nedůslednost rodičů v řešení svých problémů přinese potíže jejich potomkům. Dědické právo a právo rodinné jsou v těchto případech aplikovány společně v jednom řízení a je potřeba vzít v potaz aspekty těchto oblastí práva ve vzájemných souvislostech.

De lege ferenda bude zajímavé sledovat situaci stejnopohlavních párů. Současné právo mezi nimi nezakládá ekvivalent společného jmění manželů. Jak bude ale v práci dále podrobněji popsáno, v legislativním procesu se objevují různé návrhy, které by jejich postavení přiblížily postavení muže a ženy, kteří vstoupili do manželství a nevyloučili vznik SJM.

Práce ve své první kapitole popisuje samotný institut společného jmění manželů, druhá kapitola se zabývá historickým exkurzem vypořádání na našem území, třetí kapitola se zabývá procesním postupem při vypořádání společného jmění manželů v pozůstalostním řízení a ochranou poskytovanou pozůstalému manželovi. Čtvrtá kapitola je věnována vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti a jednotlivým možnostem, tj. dohodě pozůstalého manžela a dědiců, vypořádání soudním rozhodnutím a postupu v případě, že k zániku SJM došlo dříve a jinak než smrtí jednoho z manželů. Předposlední kapitola pojednává o registrovaném partnerství a řízení o pozůstalosti. Dle mého názoru je na místě zmínit i tuto úpravu, neboť registrované partnerství je ekvivalentem manželského svazku pro osoby stejného pohlaví, nicméně jak bude popsáno

---

¹ V roce 2021 vstoupilo do manželství 46,8 tisíce párů, což je sice vyšší hodnota než v roce 2020, nicméně nižší než v letech 2015 až 2019. Pravděpodobnou příčinou výkyvu v roce 2020 byla navíc pandemie COVID-19, která tak ovlivnila chování osob. Zdroj: Český statistický úřad. *Pohyb obyvatelstva – rok 2021* [online]. 21.03.2022 [cit. 03.02.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2021#>.

² Český statistický úřad. *Šetření 2021*. [online] [cit. 03.02.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/rodinny-stav>.

dále, registrovaní partneři nemají stejná práva a povinnosti jako manželé. Na závěr potom práce obsahuje kapitolu, kde je provedena komparace s francouzským právem. Nejprve je vymezeno samotné společné jmění manželů ve francouzském právu a jsou popsány jeho různé modifikace a poté se již kapitola zabývá vypořádáním společného jmění a ochranou pozůstalého manžela.

1. Institut společného jmění manželů a jeho modifikace

Společné jmění manželů je specifickým typem majetkového společenství a tvoří pilíř manželského majetkového práva.³ Systematicky je upraveno v části občanského zákoníku věnované povinnostem a právům manželů (§ 687 až § 753 OZ), kdy vedle úpravy jednotlivých režimů společného jmění manželů, jeho správy a vypořádání SJM jsou též upraveny ochrana třetích osob, bydlení manželů a ochrana proti domácímu násilí. Termín společné jmění je legislativní zkratkou pro „*to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů*“.⁴ Součástí SJM tak nemůžou být předměty bez majetkové podstaty, což jsou například osobnostní práva.⁵ Dále společné jmění manželů nemůžou tvořit věci, které jsou obecně vyloučeny z právního obchodu, tj. to, co soukromá osoba nemůže legálně nabýt ani s tím nijak nakládat, například velká vojenská technika⁶, případně obecně věci vyloučené z vlastnictví, například povrchové a podzemní vody.⁷ Společné jmění může podléhat třem různým režimům – zákonný, smluvený nebo režim založený rozhodnutím soudu. Jejich odlišnosti spočívají zejména v rozsahu společného jmění.⁸ Všechny tyto režimy jsou si z hlediska zákona postaveny naroveň.

Vznik společného jmění je závislý na uzavření manželství a mezi nikým jiným než mezi manžely SJM nemůže vzniknout. V případě zdánlivého manželství, též označovaného jako putativní manželství, tak SJM vůbec vzniknout nemůže a podle § 679 odst. 2 OZ se majetkové povinnosti a práva posoudí jednotlivě dle své povahy. Případá tak v úvahu např. vypořádání případného podílového spoluvlastnictví. Na tomto místě je zajímavé upozornit na situaci, která byla v době od 1. 1. 2014 do 30. 9. 2017, kdy nabyla účinnosti novela § 376 ZŘS č. 296/2017 Sb., která byla přijata v důsledku derogačního nálezu Ústavního soudu.⁹ Do té doby platilo, že v případě, že bylo zahájeno řízení o určení, zda tu manželství je či není a v průběhu manželství zemřel některý z manželů, soud řízení zastavil. Zastavení řízení ale nemohlo vést ke zhojení neexistence (zdánlivosti) manželství a vyvstávaly tak otázky, jestli bude na místě v pozůstalostním řízení provést vypořádání SJM, které mohlo, ale také nemuselo vzniknout,

---

³ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7. s. 1.

⁴ § 708 odst. 1 OZ věta první.

⁵ PSUTKA, Jindřich, KYSELOVSKÁ, Tereza. § 708 [Společné jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8. s. 141, marg. č. 2.

⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 708 [Společné jmění]. In: DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-457-6, s. 124.

⁷ § 3 odst. 1 zákona č. 251/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů.

⁸ § 708 odst. 2 OZ.

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 16/15.

případně jestli bude na místě postup podle § 679 OZ. Ten směřuje ale na situace, kdy již došlo k deklaraci neexistence manželství soudem.¹⁰ V současnosti je situace již vyřešena, když v řízení, které lze zahájit i bez návrhu, soud pokračuje v případě smrti účastníka s jeho opatrovníkem, kterého mu podle novelizovaného znění § 376 odst. 1 ZŘS jmenuje.

Za předpokladu, že při uzavření manželství se vyskytnou méně závažné vady, v důsledku kterých není na místě uvažovat o zdánlivosti manželství, přichází v úvahu prohlášení manželství za neplatné. Příkladem může být manželství uzavřené pod nátlakem, v důsledku omylu v totožnosti snoubence nebo manželství uzavřené mezi blízkými příbuznými. V této situaci soud buď na návrh, popřípadě v některých případech i bez návrhu, prohlásí manželství za neplatné. V daném případě společné jmění manželů nicméně vzniklo, dle § 686 OZ se obdobně použijí ustanovení o právech a povinnostech rozvedených manželů, přičemž dle § 686 odst. 2 OZ je v případě manželství uzavřeného pod nátlakem nutno brát při rozhodování ohled na manžela, který jednal v dobré víře.

Manželství je občanským zákoníkem v § 655 definováno jako trvalý svazek muže a ženy. Do budoucna bude zajímavé sledovat vývoj ohledně přípustnosti manželství i pro stejnopohlavní páry. Tuto úpravu již můžeme vidět v řadě zemí západní Evropy, zejm. V Dánsku, Francii, Německu či Rakousku.¹¹ V současné době jsou v legislativním procesu dva diametrálně odlišné návrhy. Prvním z nich je sněmovní tisk č. 241¹², který vedle změny souvisejících předpisů navrhuje změnu občanského zákoníku, kdy definice manželství jakožto trvalého svazku muže a ženy se mění na trvalý svazek dvou lidí. Opakem je pak sněmovní tisk č. 276¹³, který obsahuje návrh novely Listiny základních práv a svobod, kdy současné znění čl. 32 odst. 1 věty první by se z podoby „*Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona.*“ změnilo na „*Rodičovství, rodina a manželství jako svazek muže a ženy jsou pod ochranou zákona.*“. Jak je uvedeno výše, tendence ke zpřístupnění manželství pro stejnopohlavní páry stejně jako pro heterosexuální páry je vidět zejména v západní Evropě, opačný přístup, tj. zakotvení manželství výlučně pro muže a ženu můžeme vidět například na Slovensku v čl. 41 odst. 1 ústavního zákona č. 460/1992 Sb., Ústavě Slovenské republiky.

---

¹⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. § 678 [Zdánlivé manželství a neplatnost manželství]. In: MELZER, Filip, TĚGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975.* Praha: Leges, 2018. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8. s. 99.

¹¹ Evropská unie. Manželství [online]. [cit. 22.02.2023]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_cs.htm.

¹² Sněmovní tisk č. 241/0, Poslanecká sněmovna, IX. volební období.

¹³ Sněmovní tisk č. 276/0, Poslanecká sněmovna, IX. volební období.

Důvodů pro zánik společného jmění existuje hned několik. Pokud zaniká zároveň s manželstvím, může důvodem být smrt jednoho z manželů, případně obou, prohlášení za mrtvého, změna pohlaví nebo rozvod. Společné jmění manželů může zaniknout ale i za trvání manželství, například při prohlášení konkurzu podle § 268 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, uložením trestu propadnutí majetku podle § 66 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zákon ale počítá i se zánikem SJM rozhodnutím soudu podle § 724 OZ.

1.1. Zákonný režim SJM

Zákonný režim společného jmění je režimem obecným, použije se tudíž ve všech situacích, kdy nedojde k modifikaci smlouvou nebo nebude režim založený na základě rozhodnutí soudu. Co vše tvoří společné jmění manželů v zákonném režimu upravují § 709 až § 711 OZ. Jmění tvoří jak aktiva, tak i pasiva nabytá za trvání manželství jedním nebo oběma manžely s tím, že zákon vypočítává řadu výjimek. Typickými příklady aktiv v SJM jsou mzda, plat či jiná odměna za práci, příjmy ze systému sociálního zabezpečení, tj. důchody, nemocenská, dávky sociální podpory, např. peněžitá pomoc v mateřství, podpora v nezaměstnanosti, ale také výhry ze sázek a loterií.

Do společného jmění nepatří to, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů, co nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl a dále to, co nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví nebo náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.¹⁴ Do SJM tak nepatří třeba právo na bolestné nebo náhrada za ztížení společenského uplatnění.¹⁵

Součástí společného jmění je podle § 709 odst. 2 OZ také zisk z toho, co náleží výlučně jednomu z manželů. Modelovým příkladem může být situace, kdy jeden z manželů má ve výlučném vlastnictví nemovitou věc, kterou se rozhodne pronajímat. Do SJM tak bude připadat pouze rozdíl mezi příjmy (typicky nájemné) a výdaji (např. náklady vynaložené na údržbu) souvisejícími s touto nemovitou věcí. Pokud by však výdaje převyšovaly příjmy, tak ztráta se součástí společného jmění nestává.¹⁶ Co se týče dluhů, spadají do SJM podle § 710 OZ pouze ty, které jsou převzaté za trvání manželství, ledaže „se týkají majetku, který náleží výhradně

---

¹⁴ § 709 odst. 1 OZ.

¹⁵ VODIČKOVÁ, Eva Sofia. Společné jmění manželů. *Obchodněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2022, č. 2. ISSN 1803-6554. s. 98.

¹⁶ SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3. s. 252.

*jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.*¹⁷ Nejčastější významné společné dluhy budou tak ty, ke kterým se oba manželé zavázali smlouvou, typicky smlouvou o úvěru. Tyto dluhy budou součástí SJM a mohou být uspokojeny z veškerého majetku náležejícího do společného jmění.

1.2. Smluvený režim SJ|M

Občanský zákoník předvídá v § 716 smluvní modifikaci zákonného režimu. Pro tento případ je dle § 716 odst. 2 OZ vyžadována forma veřejné listiny. Počet těchto smluv uzavřených během posledních pěti let se pohybuje kolem deseti tisíc každý rok.¹⁸ Nelze přesně vyčíslit, kolika nově uzavřených manželství se modifikace zákonného režimu týká, neboť smlouvu lze uzavřít jak před uzavřením manželství, tak i v jeho průběhu a změnit tak zákonný režim na smluvní nebo nějakým způsobem upravit již existující smluvený režim SJM. Motivací k uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu může být například rizikové podnikání jednoho z manželů, případně neblahá zkušenost s rozvodem a s tím související vypořádání společného jmění či rizikové chování bývalého manžela v předchozím manželství a s tím související obezřetnost u osob, které sňatek neuzavírají poprvé. Smluvených režimů může podle § 717 občanského zákoníku existovat několik typů – režim oddělených jmění, režim vyhražující vznik společného jmění až ke dni zániku manželství, rozšíření či zúžení rozsahu společného jmění oproti zákonném režimu. Smluvní volnost, jedna ze základních zásad, na kterých je postaveno soukromé právo, se tak v této oblasti projevuje v tom, že se manželé mohou rozhodnout, zda určitá věc bude ze SJM vyloučena nebo naopak SJM bude tvořeno pouze touto jedinou věcí. Pro tuto smlouvu jsou vyžadovány poměrně přísné požadavky, co se týče formy, smlouva musí mít formu notářského zápisu.¹⁹ Stejný požadavek pak bude platit i pro případné právní jednání vedoucí ke změně dané smlouvy.²⁰ Ke změně smluveného režimu může vedle dohody manželů dojít též rozhodnutím soudu.²¹

Co se týče publicity smluveného režimu, došlo oproti úpravě do 31. 12. 2013 ke změně. Zatímco před ní byl smluvní režim účinný vůči třetí straně jen v případě, že jí obsah smlouvy byl

---

¹⁷ § 710 OZ.

¹⁸ Česká tisková kancelář. *Notáři: Manželskou smlouvu loni podepsalo 9712 párů, meziročně o 1042 méně.* [online] [cit. 23.02.2023] Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/notari-manzelskou-smlouvu-loni-podepsalo-9712-paru-mezirocne-o-1042-mene/2313021>

¹⁹ § 567 ve spojení s § 3026 odst. 2 OZ.

²⁰ § 564 OZ.

²¹ § 717 odst. 2 OZ.

dříve znám²², současná právní úprava je postavena na principu formální publicity. Smlouvu, kterou manželé uzavřou, zapíše notář vždy do Evidence listin o manželském majetkovém režimu a do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu v případě, že je to ve smlouvě výslovně ujednáno, nebo na žádost obou manželů²³. Podrobnosti upravují předpis Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu a předpis Notářské komory České republiky o Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, zákonný základ je v § 721 občanského zákoníku a § 35d, §35j až 35l zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

1.3. Režim SJM založený rozhodnutím soudu

Změna režimu společného jmění manželů rozhodnutím soudu připadá v úvahu podle zákona pouze v případech, kdy je pro to vážný důvod. Ke změně (nejčastěji zúžení současného rozsahu) nebo ke zrušení společného jmění může dojít pouze na základě návrhu manžela, soud tak nebude modifikovat zákonný nebo smluvený režim ex offio.²⁴

Zákon²⁵ stanoví jak obligatorní důvody pro změnu rozsahu společného jmění, tak důvody fakultativní. Mezi obligatorní důvody patří požadavek manželova věřitele na zajištění pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželovi, dále skutečnost, že manžela lze považovat za marnotratného, nebo to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Pojem marnotratnosti není v zákoně nijak vymezen a je tak dán prostor pro soudní výklad podle okolností individuálního případu.²⁶ Nezbytnou podmínkou je rizikovost pro konkrétní společné jmění.

Důvody hodnými pro zúžení společného jmění se zabýval Nejvyšší soud například v rozhodnutí ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 373/2015. Jednalo se o situaci, kdy manželé spolu již několik let nežili, ze společného jmění si pořídili byt a automobil. Rozdělili si společné závazky k těmto věcem s tím, že manžel platil několik úvěrů, což však bylo vyrovnáno péčí o nezletilé děti, kterou zajišťovala manželka. Ta také splácela některé společné závazky. Manželka s dětmi žila ve společné domácnosti s přítelem, kterému přispívala na úhradu nákladů souvisejících s bydlením částkou přiměřenou jejím příjmům. Manželé měli společnou vůli prodat byt, předmětem neshod byla požadovaná cena, respektive možnost byt za těchto podmínek prodat. Nejvyšší soud ve výše uvedeném rozsudku navázal na dosavadní judikaturu a dospěl

---

²² § 143a odst. 4 zákona 40/1964 Sb., občanský zákoník.

²³ § 721 odst. 1 OZ.

²⁴ § 724 odst. 1 OZ.

²⁵ § 724 odst. 2 OZ.

²⁶ KRÁLÍK, Michal. § 724 [Režim založený rozhodnutím soudu]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-747-7. marg. č. 6.

k závěru, že pouhé oddělené soužití manželů a nezájem na dalším pokračování manželského svazku nejsou samy o sobě dostatečným důvodem pro zúžení SJM podle § 724 odst. 1 OZ. Nicméně situace, kdy je zřejmé, že je zde nepochybný nezájem setrvat v majetkovém společenství, ve kterém by manželé společně nabývali společné věci, práva či povinnosti, manželé odděleně uspokojují své potřeby, jeden z nich vede společnou domácnost s novým partnerem, a tak přispívá na úhradu potřeb třetí osoby, v souhrnu dosáhne dostatečné intenzity pro zúžení SJM rozhodnutím soudu.

Na výše uvedené rozhodnutí navazuje rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3575/2020. V daném případě manželé již několik let nevedli společnou domácnost, nicméně řízení o rozvod manželství bylo teprve zahájeno. Společné úspory měli uloženy na účtu vedeném na jméno manžela s tím, že manželka měla k tomuto účtu dispoziční právo, které jí následně bylo odňato. Manželka tak fakticky ztratila možnost s těmito prostředky nakládat, stejně jako přehled o tom, co se s danými prostředky děje a bylo tak nepochybně založeno riziko závažné újmy na jejích právech. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že toto jednání manžela je samo o sobě dostatečným důvodem pro zúžení SJM o finanční prostředky na tomto účtu, bez ohledu na to, že řízení o rozvod manželství již bylo zahájeno a společné jmění tak mohlo být vypořádáno jako celek v souvislosti se zánikem manželství. Nebylo rovněž rozhodující, jestli se prokáže, že manžel použil prostředky pro renovaci nemovitostí v jeho výlučném vlastnictví. Proti tomuto rozhodnutí byla podána ústavní stížnost, která byla usnesením ze dne 15. června 2021 pod sp. zn. III. ÚS 1220/21 odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

1.4. Vypořádání SJM

Společné jmění je ze své podstaty institutem s omezenou dobou trvání, neboť už při jeho vzniku je jasné, že dříve nebo později musí zaniknout, nejzazším momentem je potom smrt, popřípadě prohlášení za mrtvého, jednoho z manželů. Zároveň se zánikem SJM vyvstává na povrch potřeba jeho vypořádání, neboť dluhy a majetek již nadále nemůžou být součástí společného jmění. Vypořádáním SJM se rozumí proces, ve kterém to, co dříve náleželo do společného jmění manželů, se přikáže do vlastnictví jedné osoby nebo do podílového spoluvlastnictví více osob.²⁷ Dojde tak k likvidaci doposud společných práv a povinností manželů. Jak již bylo uvedeno dříve, důvod pro vypořádání SJM se může objevit již za života manželů.

---

²⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a Ondřej ŠMÍD. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-046-8. s. 156.

1.4.1. Důvody pro vypořádání SJM

Aby mohlo dojít k vypořádání společného jmění, musí tomu přecházet jedna ze tří následujících situací – zánik, zrušení nebo zúžení SJM. Jak již bylo uvedeno, vznik a trvání společného jmění jsou závislé na uzavření a trvání manželství.

Se zánikem a následným vypořádáním ještě za trvání manželství počítá insolvenční zákon v případě, že dojde k prohlášení konkursu, popřípadě bude schváleno oddlužení zpeněžením majetkové podstaty. Společné jmění může být vypořádáno buď dohodou, nebo soudním rozhodnutím. Dohodu namísto dlužníka sjednává insolvenční správce a musí ji odsouhlasit věřitelský výbor.²⁸ Po prohlášení konkurzu je rovněž nutné vypořádat zaniklé, ale dosud nevypořádané společné jmění nebo společné jmění, které bylo zúženo smluvně či rozhodnutím soudu, avšak dosud nebylo vypořádáno.²⁹ Vypořádání se však neprovede v případě, že závazky dlužníka jsou vyšší než majetek v SJM. Za této situace se do majetkové podstaty dlužníka zahrne celý majetek v SJM.

Společné jmění manželů může také *ex lege* zaniknout, pokud je v trestním řízení uložen trest propadnutí majetku nebo jeho části, stejně tak v případě, že je proti manželům vedeno společné řízení a tímž rozsudkem je jim oběma uložen trest propadnutí majetku.³⁰ Vypořádat se může zaniklé společné jmění dohodou manželů, případně může kterýkoli z nich podat návrh k soudu, aby rozhodl. Pokud je ukládán trest propadnutí majetku a již uplynuly tři roky od zániku manželství, aniž by manželé uzavřeli dohodu o vypořádání, případně pokud jde o věc zapisovanou do veřejného seznamu (typicky nemovitost) a nebyl podán návrh na vklad této skutečnosti, uplatní se domněnka vypořádání podle § 741 OZ a trest propadnutí majetku se může vztahovat pouze na věci, případně podíly, které připadají potrestanému.³¹

V souladu s jednou ze základních zásad občanského zákoníku, zásadou autonomie vůle, je možné, aby společné jmění manželů zaniklo a bylo vypořádáno ještě za trvání manželství. Manželé si mohou smluvně ujednat režim oddělených jmění nebo vyhradit vznik SJM až k okamžiku zániku manželství, čemuž ale musí předcházet vypořádání již existujícího SJM.

---

²⁸ KOZÁK, Jan. § 268 [Zánik společného jmění manželů]. In: BROŽ, J., BUDÍN, P., DADAM, A., KOZÁK, J., PACHL, L., STANISLAV, A., STRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. *Insolvenční zákon: Komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-578-1. s. 978.

²⁹ § 268 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb.

³⁰ PŮRY, František. § 66 [Propadnutí majetku]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1. s. 1180.

³¹ Touto otázkou se zabýval Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 6 Tz 21/2023 ze dne 11. 5. 2023.

1.4.2. Způsoby vypořádání SJM

Pro vypořádání SJM existují tři možnosti – dohoda manželů nebo bývalých manželů, rozhodnutí soudu nebo se uplatní nevyvratitelná zákonná domněnka ohledně vypořádání. Je nicméně možné, aby se v praxi vedle sebe vyskytovaly dvě, případně všechny tři z výše uvedených variant. Například v souladu s dispoziční zásadou je možné, aby manželé v případě, že se nedohodnou ohledně vypořádání SJM, podali návrh jen ohledně určité věci, která náležela do SJM, a ohledně zbytku se může uplatnit zákonná domněnka. V duchu principů, na kterých je založeno občanské právo, je preferovaným způsobem vypořádání SJM sjednání dohody o vypořádání. Dohodu o vypořádání SJM mohou uzavřít manželé za trvání manželství, případně po jeho zániku, tj. dohoda může být uzavřena i před zánikem, zrušením nebo zúžením SJM. Dokonce můžou dohodu uzavřít i budoucí manželé, tj. snoubenci. Účinnost dohody je navázána na okamžik zúžení, zrušení nebo zániku SJM.³² V občanském zákoníku existuje ještě jeden velmi podobný institut, smlouva o uspořádání majetkových poměrů pro případ zániku manželství podle § 718 OZ, kterou můžou uzavřít jak manželé, tak i snoubenci. Ačkoli účel těchto institutů je podobný, jsou na ně kladeny různé nároky co do formy. Požadavky na dohodu o vypořádání SJM jsou podle § 739 OZ méně přísné, v řadě situací není vyžadována ani písemná forma. Pokud manželé uzavřou tuto dohodu za trvání manželství, je vyžadována písemná forma. Stejně jako v případě, kdy předmětem smlouvy je převod věci, k jejímuž převodu je vyžadována písemná forma, typicky věc zapsaná ve veřejném seznamu. Pokud má být tato dohoda součástí návrhu na rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu, podpisy manželů musí být úředně ověřeny.³³ Smyslem tohoto vyššího požadavku je, že mezi uzavřením této dohody a zánikem manželství může uplynout dlouhá doba. Písemná forma zachycení vůle má chránit manžele i třetí strany.³⁴ Naproti tomu smlouvu o uspořádání poměrů manželů pro případ zániku manželství je nutné uzavřít ve formě veřejné listiny.

Za předpokladu, že nedojde k dohodě manželů, má každý z nich právo podat návrh soudu na vypořádání SJM podle § 740 OZ. Jak již bylo dříve uvedeno, je jen na manželech, co vše ze společného jmění bude předmětem návrhu na vypořádání. Soud je rozsahem v tomto návrhu

---

³² KRÁLÍK, Michal. § 738 [Účinky a platnost dohody o vypořádání SJM]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-747-7. marg. č. 8.

³³ § 757 odst. 2 OZ.

³⁴ PSUTKA, Jindřich. § 739 [Forma dohody o vypořádání]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8. s. 320, marg. č. 2.

vázán.³⁵ Naopak dle § 153 odst. 2 OSŘ „soud může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, jen tehdy, jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky“. Soud se tak může odchýlit od navrhovaného způsobu vypořádání SJM nebo může dojít k odlišnému závěru ohledně ceny majetku, který je předmětem vypořádání. Cílem vypořádání má být rozumné a spravedlivé uspořádání majetkových vztahů bývalých manželů.³⁶ Pro vypořádání zaniklého SJM se použijí pravidla v § 742 OZ, ze kterých se až na jednu výjimku vychází i při vypořádání v řízení o pozůstalosti. Při vypořádání jsou podíly obou manželů na vypořádávaném jmění stejné s tím, že se přihlédne k tomu, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot ve společném jmění, jsou respektovány potřeby nezaopatřených dětí a jejich nejlepší zájem.³⁷ Rovněž je bráno v potaz, jak se který z manželů staral o rodinu, pečoval o děti a rodinnou domácnost.³⁸ V rámci vypořádání musí být rovněž zohledněny vnosy do SJM každým z manželů stejně jako investice do výlučného majetku jednoho z manželů z prostředků SJM.

Třetí variantou, jak může být SJM vypořádáno, je uplatnění nevyvratitelné právní domněnky, která nastupuje subsidiárně v případě, že uplyne tříletá hmotněprávní prekluzivní lhůta od zániku, zrušení nebo zúžení SJM, nedojde ke sjednání dohody mezi manžely ani není podán návrh na vypořádání k soudu.³⁹ Smyslem této podpůrné varianty je posílení právní jistoty mezi manžely, popřípadě právní jistoty třetích osob ve vztahu k nevypořádanému majetku. *Ex lege* případnou hmotné movité věci tomu z manželů, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti jako vlastník využívá, ostatní hmotné movité věci a věci nemovité případnou do spoluvlastnictví manželů s tím, že jejich podíly jsou stejné a disparita podílů zde již nepřipadá v úvahu. Ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma bývalým manželům s tím, že jejich podíly jsou opět stejné. U pohledávek, které vznikly za trvání manželství, je zachována aktivní solidarita, tj. kterýkoli z bývalých manželů může požádat

---

³⁵ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2018 sp. zn. 22 Cdo 1027/2018: Soud je vázán rozsahem vypořádání SJM. V případě, že žalobu na vypořádání SJM nezamítá, je soud povinen rozhodnout výrokem o částce na vyrovnání podílů, i když ji návrh neobsahuje.

³⁶ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-796-5. s. 31.

³⁷ Nerovnost podílů při vypořádání SJM možná je, musí být nicméně řádně odůvodněna okolnostmi případu a každý případ je nutné posuzovat individuálně, přičemž rozhodnutí nesmí být zjevně nepřiměřené. Je na místě rozlišovat situaci, kdy dojde k rozšíření SJM o majetek nabytý za trvání manželství a situaci, kdy dojde k rozšíření společného jmění o majetek, který měl jeden z manželů před uzavřením manželství jako výlučný. Více v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019.

³⁸ Cílem tohoto kritéria je vyrovnat nerovnosti, které mohou být způsobené časem stráveným na rodičovské dovolené, kdy pečující osoba, typicky žena, nemá šanci budovat svůj profesní růst, se kterým je zpravidla spojen i vyšší výdělek. Manželství má totiž vedle roviny majetkové i roviny osobní a nebylo by spravedlivé, pokud by pečující osoba měla trpět kvůli dočasnému vyřazení z trhu práce.

³⁹ § 741 OZ.

o splnění pohledávky a dlužník je povinen splnit celou částku. Druhý manžel má poté právo požadovat svou polovinu z daného plnění.⁴⁰

Lze říci, že u existence, rozsahu a případného vypořádání společného jmění manželů je v našem právním řádu široký prostor pro autonomii vůle osob a způsobů, jak se odchýlit od zákona, existuje celá řada. Zároveň je to věcí politiky státu, jakou podobu zákonný manželský majetkový režim má. V rámci Evropy najdeme státy s právní úpravou velmi podobné té české, ale taky státy, kde žádné manželské majetkové společenství nevzniká, např. Finsko, Rakousko.⁴¹

---

⁴⁰ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7. s. 277-278.

⁴¹ KLEIN, Šimon. Zákonný manželský majetkový režim z komparativního hlediska. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2017, roč. 23, č. 6. ISSN 1211-0558. s. 4.

2. Historický vývoj vypořádání společného majetku manželů v případě smrti na území ČR

Tato kapitola se zabývá historickým vývojem právní úpravy podoby majetkového uspořádání mezi manžely a následným vypořádáním v případě smrti na našem území od obecného zákoníku občanského, přes návrh občanského zákoníku z roku 1937, zákon o právu rodinném, zákon o rodině, až po občanský zákoník z roku 1964 a jeho novelu z roku 1998. Rovněž je stručně popsáno postavení manžela v pozůstalostním řízení.

2.1. Obecný zákoník občanský ze dne 1. června 1811

Ustanovení týkající se vymezení majetkového společenství manželů nenaznala za přibližně 150 let účinnosti zákona žádné změny, jejich znění tak odpovídalo kulturním a společenským poměrům počátku 19. století, kdy rovnost práv muže a ženy v řadě oblastí byla nepředstavitelná. Obecně podle § 1233 obecného zákoníku občanského manželství samo o sobě nezakládalo majetkové společenství. Zákonným režimem tak byla zásada odděleného majetku. Manželé tudíž majetek standardně nabývali buď do podílového spoluvlastnictví, nebo do výlučného vlastnictví jednoho z nich.⁴² V pochybnostech platilo, že majetek byl nabyt manželem.⁴³ Existovala zde možnost společenství smluvně založit, podle § 1178 OZO byla vyžadována forma notářského zápisu. Pokud společenství mělo platit již za života manželů, muselo to být ve smlouvě výslovně uvedeno, zákonná domněnka platila totiž pouze pro případ smrti. Každému z manželů toto společenství podle § 1234 OZO zakládalo právo na polovinu z toho, co zbylo ze statků, které byly manžely dány do společenství.⁴⁴ Pokud se společenství mělo vztahovat na celé jmění, před vypořádáním byly sraženy všechny dluhy. V případě, že předmětem majetkového společenství manželů bylo jen přítomné a budoucí jmění, pak se vypořádávaly pouze dluhy s tímto jměním související.⁴⁵

Pro vypořádání jmění manželů měly zásadní význam svatební smlouvy. Ty se podle §1217 OZO mohly týkat celé řady záležitostí souvisejících s manželským svazkem a jměním – například věna, správy a požívání vlastního jmění, dědické posloupnosti nebo vdovského platu. Věnem se rozumělo v zásadě vše, co bylo možné zcizit nebo užívat, zákon výslovně zmiňuje

---

⁴² ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-601-9. s. 366.

⁴³ § 1237 z. 946/1811 Sb. zák. soud.

⁴⁴ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7. s. 9-10.

⁴⁵ § 1235 z. 946/1811 Sb. zák. soud.

peníze, pohledávky, spotřební věci, nemovité věci, práva a svršky.⁴⁶ Manžel si podle § 1225 OZO věno musel vymínit ještě před uzavřením manželství, jinak nebyl oprávněn jej žádat. V případě smrti manžela připadlo věno manželce. Pokud manželka manžela předemřela, tak připadlo jejím dědicům, odchylná úprava musela být výslovně ujednána.⁴⁷

Nástrojem ochrany pozůstalé manželky byl vdovský plat, který jí náležel ihned po manželově smrti.⁴⁸ Dále měla vdova právo na obyčejnou výživu po dobu šesti týdnů po manželově smrti a v případě, že manžel zemřel v domě manželčina těhotenství, tak toto právo trvalo až do uplynutí doby šesti týdnů po porodu.⁴⁹ Tento institut je jedním z příkladů nerovnosti mezi pohlavími, manžel žádný vdovecký plat ze zákona neměl.

Typickým porízením pro případ smrti, ve kterém se lidé zabývají vypořádáním svého majetku, je závěť. Kromě obecné závěti umožňoval obecný zákoník občanský manželům sepsat takzvanou vzájemnou závěť. V závěti se mohli ustanovit za dědice sebe navzájem nebo ustanovit dědici i jiné osoby. Co se týče odvolatelnosti, nebyla zde žádná odchylka oproti obecné závěti, jednalo se o odvolatelný projev vůle. Odvolání závěti jednou stranou ale neznamenal odvolání závěti i stranou druhou.⁵⁰

Obecný zákoník občanský umožňoval podle § 602 uzavřít dědickou smlouvu jen mezi manžely. Smlouva mohla být uzavřena jak ohledně celé pozůstalosti, tak ohledně jejího poměrného dílu. Formální požadavky byly stejné jako pro písemnou závěť. Dědickou smlouvou mohla být slíbena budoucí pozůstalost nebo její část s tím, že čtvrtina pozůstalosti musela zůstat volná. Ohledně čtvrtiny pak mohla být porížena závěť, případně se dědilo podle zákonné posloupnosti.⁵¹

Vzhledem k tomu, že zákonný režim nezakládal majetkové společenství, vypořádání ekvivalentu dnešního společného jmění manželů bylo méně časté než dnes, zákon byl o dost stručnější než současná právní úprava. V případě smrti jednoho z manželů tak nejčastěji docházelo k vypořádání jeho výlučného majetku, případně jeho spoluvlastnických podílů na majetku nabytém za manželství na základě jednoho z dědických titulů – závěti, dědické smlouvy nebo zákona. V případě zákonné posloupnosti měl manžel nárok na čtvrtinu pozůstalosti vedle dědiců v první třídě, což byly děti zůstavitele, případně jejich potomci a

---

⁴⁶ § 1218 z. 946/1811 Sb. zák. soud.

⁴⁷ § 1229 z. 946/1881 Sb. zák. soud.

⁴⁸ § 1242 z. 946/1881 Sb. zák. soud.

⁴⁹ § 1243 z. 946/1811 Sb. zák. soud.

⁵⁰ § 1248 z. 946/1811 Sb. zák. soud.

⁵¹ § 1253 z. 946/1811 Sb. zák. soud.

na polovinu v případě, že po zůstaviteli dědili jeho rodiče.⁵² Procesní postup upravoval císařský patent č. 208/1854 Ř. z.

2.2. Návrh občanského zákoníku z roku 1937⁵³

Vládní osnova občanského zákoníku z roku 1937 v oblasti majetkového práva manželského byla kontinuální s dosavadní právní úpravou. Ani podle tohoto návrhu nemělo uzavřením manželství docházet ke vzniku ekvivalentu současného společného jmění manželů, ale manželé podle zákonné domněnky vyjádřené v § 1063 osnovy nabývali věc společně stejným dílem. Možnost zřídit si určitou formu společenství statků nicméně předpokládal § 1083 návrhu, který demonstrativně uváděl i různé příklady – společenství jmění movitého, všeobecné společenství statků a další.

Manželé podle § 441 návrhu mohli uzavřít dědickou smlouvu, kdy jeden z manželů ustanovil za dědice toho druhého nebo se mohli ustanovit navzájem. Stejně mohli postupovat i snoubenci, pro účinnost této smlouvy ale muselo dojít k uzavření manželství. Předpokladem platnosti této smlouvy měl být notářský zápis. Tato smlouva mohla být podle § 450 návrhu zrušena posledním pořízením v případě, že se potencionální dědic dopustil něčeho, co mohlo být důvodem pro rozluky manželství jeho vinou. Rovněž jako dříve musela zůstat jedna čtvrtina majetku zůstavitele volná.

Stejně jako za obecného zákoníku občanského mělo platit, že v případě zákonné posloupnosti by byl manžel dědicem čtvrtiny pozůstalosti vedle dětí zůstavitele, popřípadě poloviny pozůstalosti vedle zůstavitelových rodičů. Zajímavé je ustanovení § 569 návrhu, které obsahovalo úpravu, že v případě, že manželovi bylo něco zůstaveno svatební nebo dědickou smlouvou, měl si vybrat, jestli upřednostní majetek zůstavěný těmito úkony nebo bude mít zájem o to, co mu připadá ze zákona.

2.3. Zákony č. 265/1949 Sb. a 141/1950 Sb.

Po politickém převratu v roce 1948 postupně docházelo ke změně řady právních předpisů v duchu tehdejšího systému v rámci tzv. právníké dvouletky. V rámci těchto změn došlo k vyčlenění práva rodinného z obecné úpravy soukromého práva, tj. občanského zákoníku. Rodinné záležitosti upravoval zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1950. Preambule mluví o stejném postavení mužů a žen, což byl posun k rovnoprávnosti oproti předchozímu obecnému zákoníku občanskému. Zákon o právu rodinném

---

⁵² § 757 z. 946/1811 Sb. zák. soud.

⁵³ KOBER, Jan (ed.). Osnova československého občanského zákoníku. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, 473 s. ISBN 978-80-87439-48-7.

zavedl institut zákonného společenství majetkového. Podle § 22 zákona č. 265/1949 Sb. veškeré jmění, které nabyt kterýkoli z manželů za doby trvání manželství, s výjimkou věcí nabytých dědictvím nebo darem, a toho, co slouží osobním potřebám nebo je potřebné k výkonu povolání, tvoří získaný majetek a tyto získané majetky obou manželů jsou pak jejich společným majetkem. Tato pravidla se uplatnila ale jen na majetek nabytý za účinnosti zákona o právu rodinném.⁵⁴ Pro vypořádání majetku manželů v případě smrti byl rovněž relevantní tzv. „střední občanský zákoník“ neboli zákon 141/1950 Sb., občanský zákoník, který byl účinný od 1. 1. 1951, neboť obsahoval úpravu dědického práva. Oproti předchozí právní úpravě došlo k několika změnám. Zákon již nepočítal s institutem dědické smlouvy mezi manžely, neboť dle důvodové zprávy „*podvazuje pro budoucnost zůstavitelovu pořizovací svobodu*“.⁵⁵ Dědickými tituly byly podle § 512 zákona č. 141/1950 Sb. pouze zákon nebo závěť, případně tyto tituly mohly působit oba vedle sebe. Manžel byl dědicem v první skupině vedle zůstavitelových dětí, kdy všichni dědili rovným dílem.⁵⁶ Pokud zůstavitel nezanechal děti, dědil manžel ve druhé skupině vedle zůstavitelových rodičů, nejméně však polovinu majetku zůstavitele. Pokud žili pozůstalý manžel a zůstavitel ve společné domácnosti, dědil pozůstalý manžel vedle svého podílu také nedoplatky odměny za práci a opětuující se důchody zůstavitele až do výše jednoho měsíčního příjmu, stejně jako dědil obvyklé domácí zařízení.⁵⁷

Při vypořádávání majetku manželů v důsledku smrti tak bylo potřeba vypořádat jak výlučný majetek zesnulého, případně též majetek ve spoluvlastnictví s druhým manželem nabytý před 1. 1. 1950, tak také zákonné majetkové společenství, které ale dle tehdejšího výkladu nebylo možné považovat za typ spoluvlastnictví, mělo jít o zvláštní rodinněprávní poměr.⁵⁸ Pro zákonné společenství platilo, že podíly při vypořádání byly stejné.⁵⁹

2.4. Občanský zákoník 40/1964 Sb.

Občanský zákoník z roku 1964 přinesl další změnu, která se týkala majetku manželů. Úprava majetkového společenství mezi manžely byla přesunuta zpět do občanského zákoníku 40/1964 Sb. V zákoně 94/1963 Sb., o rodině, který nahradil předchozí zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném už se tak nadále úprava majetkového práva nevyskytovala. Občanský zákoník

---

⁵⁴ Nc IV 134/50, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu v čísle vydání (svazku) 8 ročník 1950 na straně 292.

⁵⁵ ČAPEK, Karel. *Občanský zákoník*. 3. přepr. vyd. Praha: Orbis, 1956. s. 329.

⁵⁶ § 526 zákona č. 141/1950 Sb.

⁵⁷ § 531 zákona č. 141/1950 Sb.

⁵⁸ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7. s. 11.

⁵⁹ § 26 odst. 2 zákona č. 265/1949 Sb.

z roku 1964 zavedl institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů, systematicky byla úprava zařazena do části druhé, která nesla název Socialistické společenské vlastnictví a osobní vlastnictví. Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů podle § 143 zákona č. 40/1964 Sb. patřilo vše, co mohlo být předmětem osobního vlastnictví a co bylo některým z manželů nabyto za trvání manželství. Výjimkou byly věci získané darem nebo dědictvím a dále věci, které podle své povahy sloužily osobní potřebě jednoho z manželů, ty se předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů nestaly. Součástí BSM tak nebyly společné dluhy a jejich vypořádání se v praxi řešilo pomocí analogie.⁶⁰ Zákon nepřipouštěl ekvivalent dnešní úpravy v podobě odděleného jmění, případně modifikaci rozsahu bezpodílového společenství manželů. Ve výjimečných případech byla možnost zrušení bezpodílového spoluvlastnictví soudem podle § 148 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. Toto zrušení bylo navázáno na rozpor s pravidly socialistického soužití, ke zrušení mohlo dojít pouze na návrh jednoho z manželů. Při smrti jednoho z manželů došlo k zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů, které muselo být vypořádáno podle zásad občanského zákoníku.⁶¹ Toto vypořádání provedlo z moci úřední státní notářství podle § 34 a § 35 zákona č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád). Úkolem notářství bylo zjistit, které věci patřily do bezpodílového spoluvlastnictví, a určit, které připadají pozůstalému manželovi a které se stávají předmětem dědictví jako majetek zemřelého manžela. Rozsah majetku, stejně jako dluhů, se zjistil nejčastěji při předběžném šetření. Ne vždy vyšel rozsah BSM přesně najevo, za těchto okolností notář odkázal účastníky podle § 18 zákona č. 95/1963 Sb. Na soudní řízení a do doby rozhodnutí přerušil dědické řízení. Odkaz notáře do běžného civilního řízení měl být adekvátně konkrétní s ohledem na náklady případného soudního řízení.⁶² Při vypořádání se obecně vycházelo z toho, že podíly manželů jsou stejné, nicméně bylo na místě rovněž zhodnotit, jak se který manžel staral o rodinu a o děti, jak se zasloužil o nabytí věcí v BSM.⁶³ Předmětem dědictví pak byl majetek, který připadl manželovi z vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví a majetek v jeho výhradním vlastnictví.⁶⁴

V případě, že dříve došlo k zániku manželství, probíhalo řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví a jeden z manželů zemřel, účastníky tohoto řízení se stali jeho dědici. Úkolem soudu bylo určit, které věci připadnou do dědictví po bezpodílovém

---

⁶⁰ Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 3. 2. 1972, sp. zn. Cpj 86/71.

⁶¹ Zásady pro vypořádání BSM byly upraveny v § 150 z. 40/1964 Sb.

⁶² HAUPT, Jaroslav. Bezpodílové spoluvlastnictví v řízení o dědictví. *Bulletin advokacie*. 1979. č. IV–VI.

⁶³ MIKEŠ, Jiří. *Notářský řád: komentář*. Praha: Orbis, 1969. Zákony (Orbis). s. 228-229.

⁶⁴ RADVANOVÁ, Santa a Jaroslav Štěpina. *Majetkové otázky v manželství a rodině*. Praha. Orbis, 1967. s. 77 a násl.

spoluvlastníku. O těchto věcech se pak konalo dědické řízení před státním notářstvím. V konkrétní kauze pak Nejvyšší soud České socialistické republiky dovedl, že je na místě upřednostnit příkazání nemovité věci do podílového spoluvlastnictví před určením platební povinnosti k vyrovnání podílů, jež při vypořádání spoluvlastnictví jednotlivým spoluvlastníkům případnou. Rozhodně nebylo úkolem soudu v řízení o vypořádání BSM určovat, které konkrétní věci případnou kterému konkrétnímu dědici.⁶⁵

Pokud došlo k zániku bezpodílového spoluvlastnictví, avšak nebylo zahájeno řízení o vypořádání tohoto bezpodílového spoluvlastnictví za života bývalých manželů, Nejvyšší soud České socialistické republiky dovedl, že nelze toto řízení již zahájit. Návrh na vypořádání může směřovat pouze proti bývalému manželu, nikoli proti jeho dědicům. V daném případě se sice bývalý manžel a dědicové můžou dohodnout, který majetek patřil do bezpodílového spoluvlastnictví, co z něj případně bývalému manželovi a co bude předmětem dědictví, nicméně půjde o dohodu ve smyslu ustanovení § 18 zákona č. 95/1963 Sb., nikoli o postup podle § 35 zákona č. 95/1963 Sb., neboť toto ustanovení je vázáno na situaci, kdy teprve v dědickém řízení dochází k vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví z důvodu smrti jednoho z manželů.⁶⁶

2.4.1. Novela 91/1998 Sb.

Ještě před terminologickou změnou zavedenou novelou z roku 1998 došlo ke změně zákonem č. 509/1991 Sb., který nabyl účinnosti 1.1.1992. V důsledku této novely se do zákona č. 40/1964 Sb. dostalo ustanovení § 143a, jež připouštělo rozšíření nebo zúžení rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví dohodou manželů. Přípustný byl též vznik bezpodílového spoluvlastnictví až dnem zániku manželství. Dle důvodové zprávy⁶⁷ byla tato modifikace nutná zejména s ohledem na umožnění podnikání jednomu z manželů, aniž by to přineslo zbytečná rizika pro manžela druhého. Tato dohoda vyžadovala formu notářského zápisu. Co se týče publicity této smlouvy, manželé se jí mohli vůči třetí straně dovolat pouze v případě, že jí byla dohoda známa. Dohoda podle § 143a zákona č. 40/1964 Sb. měla účinky pouze do budoucna. Ve Sbírce soudní judikatury ve věcech správních byla publikována právní věta, která říkala, že sama dohoda podle § 143a zákona č. 40/1964 Sb. nemůže modifikovat vztahy k nemovitostem vzniklé před uzavřením dohody.⁶⁸ V daném případě manželé uzavřeli předmětnou dohodu a pouze na základě ní chtěli provést vklad do katastru nemovitostí. Krajský

---

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 16. 4. 1976, sp. zn. 3 Cz 12/76.

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1977, sp. zn. 4 Cz 24/77.

⁶⁷ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, č. 509/1991 Dz.

⁶⁸ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 20. 2. 1995, sp. zn. 35 Ca 52/94.

soud vyložil, že pokud chtějí manželé dohodou zároveň měnit majetkový režim k nemovitosti, která již je v bezpodílovém vlastnictví, chybí vlastní smlouva o převodu vlastnictví dané nemovitosti. Tento závěr následně potvrdil i Ústavní soud v rozhodnutí I. ÚS 86/95 ze dne 18. 1. 1996, které se zabývalo obdobným problémem. Ústavní soud v předmětném řízení zamítl ústavní stížnost manželů, kteří pouze na základě smlouvy o rozšíření zákonného rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví podle § 143a zákona č. 40/1964 Sb. podali návrh na vklad vlastnického práva k nemovitosti, kdy spoluvlastnický podíl ve výši ideální poloviny měl přejít z výlučného vlastnictví manželky do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Pro vklad práva chyběl titul, kterým mohla být například darovací smlouva.

Dne 1. srpna 1998 nabyla účinnosti novela č. 91/1998 Sb., kterou se vedle dalších předpisů měnil zejména zákon o rodině⁶⁹ a občanský zákoník⁷⁰. Institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů byl nahrazen společným jměním manželů. Došlo ke změně rozsahu oproti BSM, když společné jmění manželů kromě aktiv, tj. majetku, tvořily též závazky, které byly převzaty za trvání manželství a netýkaly se majetku, který náležel výlučně jednomu z manželů. Společné jmění manželů tak nyní zahrnovalo i pasiva.

Při vypořádání společného jmění, respektive v době od 1. 1. 1992 do 31. 7. 1998 při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví, postupoval soud v součinnosti s notářem podle hlavy páté OSŘ. Rozsah činností, které byly úkolem notáře, se postupně měnil novelizacemi občanského soudního řádu. Samostatná role notáře rostla na úkor rozhodování soudem. Po přijetí zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád, který nahradil předchozí zákon č. 95/1963 Sb., soud pověřil notáře, aby jako soudní komisař provedl za odměnu úkony v řízení o dědictví, notář ale sám nevydával soudní rozhodnutí.⁷¹ Tato úprava platila od 1. 1. 1993 až do 31. 12. 2000. V období od 1. 1. 2001 až do 30. 6. 2009 notář vydával usnesení, kterými se upravovalo vedení řízení. Zásadní změnu přinesla novela č. 7/2009 Sb., díky které notáři začali jménem soudu vydávat usnesení ve věci samé a opadlo tak přesouvání každého spisu na soud, když notář většinou již usnesení v dědictví připravil a vydání rozhodnutí soudem mohlo být v řadě případů pouze formálním úkonem.

Zákon č. 358/1992 Sb. neobsahoval na rozdíl od předchozího zákona č. 95/1963 Sb. úpravu postupu notáře, rozhodující byla úprava v § 175a až 175zd OSŘ. Notář nejčastěji v předběžném šetření podle § 175d OSŘ zjistil existenci a rozsah společného jmění manželů. Vypořádání majetku se poté autoritativně provedlo podle zásad občanského zákoníku

---

⁶⁹ Zákon č. 94/1963 Sb.

⁷⁰ Zákon č. 40/1964 Sb.

⁷¹ § 38 OSŘ.

rozhodnutím soudu.⁷² Dle judikatury bylo možné vypořádat dluhy v SJM, pokud došlo k dohodě všech účastníků o způsobu vypořádání společných závazků bývalých manželů.⁷³ Jedinou variantou, kdy mohla být v dědickém řízení uzavřena dohoda mezi pozůstalým (bývalým) manželem a dědici o vypořádání majetku, byla situace, kdy SJM zaniklo za života zůstavitele a zároveň nebylo zahájeno řízení o vypořádání zaniklého SJM.⁷⁴

---

⁷² § 149 z. 40/1964 Sb.

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1107/2014.

⁷⁴ FIALA, Roman. § 175I [Vypořádání společného jmění]. In: DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9. s. 1243, marg. č. 5.

3. Situace pozůstalého manžela a jeho ochrana

Smrt, popřípadě prohlášení za mrtvého, jednoho z manželů je *ex lege* důvodem k zániku manželství. Se zánikem manželství je *eo ipso* spojen rovněž zánik společného jmění manželů. Smrtí se tak mění jednak osobní status pozůstalého manžela, jednak jeho majetkové vztahy vůči zemřelému. Smrt je důvodem ztráty právní osobnosti, tj. způsobilosti mít práva a povinnosti. Majetková práva a povinnosti jsou, s výjimkou těch, které jsou výlučně vázány na osobu zemřelého, trvalejší povahy než např. osobnostní práva a tato majetková práva tvoří pozůstalost, která následně přechází na jednoho nebo více právních nástupců. Zvláštní majetkový režim manželů je třeba vzít v potaz při pozůstalostním řízení, neboť musí dojít k vypořádání jak výlučného majetku manžela, tak i majetku spadajícího do společného jmění, což si vyžaduje speciální procesní úpravu. Druhá část této kapitoly nastíní postavení a ochranu pozůstalého manžela u jednotlivých dědických titulů.

3.1. Postup v případě zániku SJM smrtí jednoho z manželů

Právní úpravu relevantní pro vypořádání společného jmění manželů lze najít jak v občanském zákoníku, konkrétně § 764 a § 765, tak v zákoně č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení o pozůstalosti jako celek upravuje Hlava III ZŘS, vypořádáním SJM v tomto řízení se zabývají § 162 a 163 ZŘS.

Občanský zákoník, stejně jako zákon o zvláštních řízeních soudních, předpokládá dvě možné varianty vypořádání SJM. Preferovanou variantou je dohoda uzavřená mezi pozůstalým manželem na straně jedné a dědici na straně druhé s tím, že jsou respektovány pokyny, které dal zůstavitel ještě za svého života, zároveň tato dohoda nemůže být v rozporu se zákonem.⁷⁵ V případě, že k dohodě nedojde, nastupuje vypořádání SJM rozhodnutím soudu, respektive rozhodnutím notáře v postavení soudního komisaře.

V některých případech k vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti vůbec nedojde. Prvním případem je situace, kdy dojde k zastavení řízení usnesením soudu proto, že zůstavitel nezanechal žádný majetek náležející do pozůstalosti.⁷⁶ Dalším důvodem pro zastavení pozůstalostního řízení je skutečnost, že zůstavitel zanechal pouze majetek bez hodnoty nebo majetek nepatrné hodnoty.⁷⁷ V tomto případě soud usnesením vydá majetek zůstavitele

---

⁷⁵ § 162 odst. 1 ZŘS.

⁷⁶ § 153 ZŘS.

⁷⁷ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. 2. Zánik společného jmění manželů v důsledku smrti manžela a jeho vypořádání. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6. s. 287.

vypraviteli pohřbu, jestliže s nabytím majetku vyslovil souhlas.⁷⁸ Notář v tomto případě má nárok na odměnu, která se vypočítá z poloviny obvyklé ceny majetku v SJM.⁷⁹ Jaká částka odpovídá majetku nepatrné hodnoty není nikde v zákoně explicitně stanoveno, praxe nicméně dospěla k závěru, že se jedná o částku přibližně do dvaceti tisíc korun českých⁸⁰, případně o částku, která odpovídá nákladům na vypravění pohřbu zůstavitele.⁸¹ Proti usnesení podle § 153 ZŘS ani podle § 154 ZŘS není přípustné odvolání.

Může nastat situace, kdy vypravitel pohřbu odmítne nabytí nepatrného majetku zanechaného zůstavitelem. Jednou variantou je zkoumání v úvahu připadajících dědiců a vydání majetku jim. Tento postup může být v řadě případů procesně neekonomický a nehospodárný. V tomto případě je, dle právního názoru Nejvyššího soudu ČR vysloveného v usnesení sp. zn. 24 Cdo 785/2020 ze dne 27. 8. 2020, za určitých okolností možné, aby byl nepatrný majetek zůstavitele vydán státu, přesněji řečeno Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, bez ohledu na jeho případný (ne)souhlas. V dané věci bezdětnému zůstaviteli vypravila pohřeb jeho sestra, která pro případ, že by došlo k zastavení řízení o pozůstalosti, vyslovila nesouhlas s vydáním majetku její osobě a zároveň odmítla dědictví. Pozůstalost byla značně předlužená a náklady, které by bylo nutné vynaložit na zjištění potencionálních dědiců ve všech šesti zákonných dědických třídách, projednání pozůstalosti a s tím souvisejících úkonů, by nebyly vynaloženy účelně, neboť šance na alespoň částečné uspokojení věřitelů by byla mizivá. V několika dalších rozhodnutích poté Nejvyšší soud tento názor potvrdil.⁸²

K vypořádání SJM nedojde také v případě, že si manželé sjednali režim oddělených jmění, neboť SJM nevzniklo a není tak co vypořádávat. To by nicméně neplatilo v případě, kdyby si manželé vyhradili vznik SJM k okamžiku zániku manželství. Posledním případem, kdy nedojde k vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti, je skutečnost, že SJM již dříve zrušil soud.⁸³

---

⁷⁸ § 154 ZŘS.

⁷⁹ § 11 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

⁸⁰ PIRK, Tomáš. § 154 [Pozůstalost s majetkem bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-788-0. s. 330, marg. č. 1.

⁸¹ TLÁŠKOVÁ, Šárka. 5. Náklady řízení o pozůstalosti. In: SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš. *Náklady řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-650-0. s. 159, marg. č. 86.

⁸² Např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.11.2020, sp. zn. 24 Cdo 2564/2020 nebo ze dne 10. 12. 2020, sp. zn. 24 Cdo 2735/2020.

⁸³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. 2. Zánik společného jmění manželů v důsledku smrti manžela a jeho vypořádání. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6. s. 287.

Typ majetkového režimu, kterým se řídily poměry bývalých manželů, tj. zákonný režim, smluvený režim nebo režim založený rozhodnutím soudu, je určující pro posouzení jejich majetkových práv a povinností. Stejně tak musí být vzaty v potaz pokyny, které zemřelý ještě za svého života ohledně majetku pro případ smrti učinil.⁸⁴

V souladu se zásadami, na kterých je řízení o pozůstalosti založeno, zejména zásadou vyšetřovací a zásadou oficiality, provádí soudem pověřený notář v postavení soudního komisaře šetření, aby zjistil variantu manželského majetkového režimu v daném konkrétním případě. Soudní komisař je povinen provést i jiné důkazy, než které mu byly účastníky navrženy, pro úplné zjištění majetku zůstavitele. Nelze ale z toho dovozovat, že by notář mohl vždy bez pochyby vyhledat veškerý majetek zůstavitele.⁸⁵ Provádí tak lustracemi v evidencích⁸⁶ vedených Notářskou komorou ČR, v nichž zjišťuje, jestli existují smlouvy nebo soudní rozhodnutí, které by modifikovaly zákonný režim SJM. Vyšetřovací zásada se projeví rovněž při zjišťování rozsahu SJM. Ten se zjišťuje jednak výpověďmi účastníků řízení, jednak z veřejných seznamů a rejstříků. V informačním systému katastru nemovitostí lze dohledat veškeré nemovité věci evidované na rodné číslo zůstavitele.⁸⁷ Další informace o jmění získává notář z Centrální evidence cenných papírů, z obchodního rejstříku, od bank, odboru evidence motorových vozidel a dalších zdrojů.⁸⁸ Relevantní rovněž může být Evidence právních jednání pro případ smrti, neboť závěť jako jeden z příkladů pořízení pro případ smrti může zajisté obsahovat pokyny zůstavitele pro vypořádání SJM a tyto pokyny by měly být vzaty v potaz.

ZŘS nemá žádné zvláštní ustanovení, kterým by se normoval způsob zjišťování rozsahu SJM. Aplikují se tak ustanovení § 172 a § 173 ZŘS a podkladem může být soupis pozůstalosti, seznam pozůstalostního majetku, společné prohlášení dědiců, případně seznam sestavený soudem na základě údajů uvedených dědici.⁸⁹

---

⁸⁴ § 764 OZ.

⁸⁵ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 139 [Účel předběžného šetření]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-788-0. s. 307, marg. č. 23.

⁸⁶ Jedná se o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu podle § 35d notářského řádu a Seznam listin o manželském majetkovém režimu podle § 35j až § 35l notářského řádu.

⁸⁷ V souvislosti s historicky nedokonalým fungováním katastru nemovitostí je u řady nemovitých věcí nedostatečně identifikován vlastník, např. chybí rodné číslo, adresa. Tyto nemovitosti se tak nezobrazí ve výpisu nemovitostí dané osoby a mohou být následně předmětem dodatečného projednání dědictví. Tyto nemovitosti k 1. 1. 2024 přejdou na stát. Zdroj: Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. *Nedostatečně identifikovaní vlastníci*. [online] [cit. 06.10.2023] Dostupné z <https://www.uzsvm.cz/nedostatecne-urcite-identifikovani-vlastnici>.

⁸⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. 2.1 Seznam aktiv a pasiv společného jmění manželů. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6. s. 288.

⁸⁹ DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9. s. 303.

V případě, že dojde k neshodě pozůstalého manžela a dědiců ohledně skutkových okolností týkajících se aktiv nebo pasiv společného jmění, k těmto aktivům a pasivům se nepřihlíží a notář je do seznamu společného jmění nezahrne.⁹⁰

K tomu, v jakých případech lze nebo nelze hovořit o sporu o aktiva nebo pasiva společného jmění zůstavitele a jeho manžela, se vyjádřil Nejvyšší soud ČR například v usnesení ze dne 2. 9. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4439/2014. Jde o situace, kdy jsou zde „*rozdílná (rozporná) tvrzení účastníků řízení [manžela zůstavitele a (ostatních) dědiců] o skutečnostech, které jsou rozhodné pro posouzení (pro právní závěr), zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh, tvořily společné jmění zůstavitele a jeho manžela.*“ O spor o aktiva nebo pasiva nepůjde v případě, že tvrzení účastníků řízení jsou shodná nebo se liší jen v okolnostech, které nejsou pro právní hodnocení významné, popřípadě tehdy, vyjádří-li některý z účastníků pouhý nesouhlas, aniž by vůbec uvedl skutečnosti rozhodné pro posouzení, zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily do SJM. Pokud účastníci mají pouze odlišný právní nebo jiný názor na otázku, zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh byly součástí SJM, je úkolem notáře, aby věc právně posoudil a rozhodl, jestli má být věc zařazena do seznamu SJM nebo nikoliv. Notář se v tomto případě nemůže omezit na pouhé „zjištění spornosti“.

Veškerá aktiva a pasiva SJM musí být oceněna, postupuje se podle § 180 a §181 ZŘS. Stanovuje se tzv. cena obvyklá, tj. cena, za jakou se stejný nebo obdobný předmět v daném místě a čase obvykle obchoduje. Nejjednodušším a nejběžnějším způsobem je ocenění na základě společného prohlášení dědiců. Nemusí se ale ve všech situacích jednat o nejvhodnější způsob. Jednak v určitých případech dědicové nebudou mít dostatečně odborné znalosti, aby byli schopni určit obvyklou cenu, popřípadě chtějí jednoduše majetek zůstavitele podcenit a tím se nejspíše vyhnout vyšší odměně notáře. Není tak možné automaticky a bez dalšího šetření převzít tvrzení dědiců o ceně, ale je na místě je alespoň rámcově ověřit. Nezpochybnitelnou výhodou tohoto způsobu ocenění je nicméně fakt, že nepřináší žádné další náklady.

Dalšími možnostmi jsou ocenění správcem pozůstalosti nebo znaleckým posudkem. Zadání znaleckého posudku může být na místě v případě, že se dědicové neshodnou nebo jimi stanovená hodnota majetku bude zjevně nepřiměřená. Pro ocenění je rozhodný stav v době smrti zůstavitele.⁹¹

---

⁹⁰ § 162 odst. 2 ZŘS.

⁹¹ PIRK, Tomáš. § 181 [Ocenění pozůstalostního majetku]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-788-0. s. 417, marg. č. 5.

Cílem vypořádání SJM je určit, která část případně pozůstalému manželů a která bude rozdělena mezi dědice v pozůstalostním řízení po zemřelém. V řadě případů má ale pozůstalý manžel rovněž postavení dědice. Aby mohl být pozůstalý manžel dědicem, musí být dědicem způsobilým a musí mu svědčit některý z dědických titulů. Obecnou dědickou nezpůsobilost upravuje § 1481 OZ. Z dědického práva by tak podle tohoto ustanovení byl pozůstalý manžel vyloučen v případě, že by spáchal čin povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli⁹², jeho předku nebo potomku, případně by se dopustil zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli. Pokud by zůstavitel tento čin promínil, manžel by se nestal dědicem nezpůsobilým. Speciálním důvodem dědické nezpůsobilosti, který se uplatní pouze mezi manžely a pouze u zákonné posloupnosti, je skutečnost, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí. Ke dni smrti zůstavitele musí probíhat řízení o rozvod manželství zahájené na návrh zůstavitele právě kvůli výše popsanému jednání. Stejná situace, tj. dědická nezpůsobilost, by ale nastala i v případě, že by se zůstavitel připojil k návrhu na rozvod, který podal manžel, jenž se dopustil domácího násilí, popřípadě i kdyby šlo o společný návrh, pokud by zůstavitel uvedl jako důvod čin naplňující znaky domácího násilí ze strany druhého manžela.⁹³

3.2. Ochrana pozůstalého manžela

Bez ohledu na režim společného jmění manželů nabývá podle § 1667 OZ pozůstalý manžel vlastnické právo k věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, vyjma případů, že pozůstalý manžel bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost. Základní vybavení je podmnožinou obvyklého vybavení rodinné domácnosti, které definuje § 698 OZ. Zatímco součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti je dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku například i osobní automobil, součástí základního vybavení jsou pouze věci nezbytně potřebné k zachování funkce domácnosti, například nábytek, základní vybavení

---

⁹² K vyloučení ovšem dle závěrů judikatury (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.06.2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021) nemůže za výjimečných okolností dojít bez dalšího. V tomto případě se Nejvyšší soud sice zabýval dědickou nezpůsobilostí syna zůstavitele, lze si ale představit jiné skutkové okolnosti, kdy by v postavení potenciálně dědicem nezpůsobilého mohl být i pozůstalý manžel. Syn zůstavitele byl odsouzen za trestný čin účasti na sebevraždě, když zůstavitele trpícího nevléčitelnou nemocí ALS dopravil na místo blízko propasti Macocha, aby zůstavitel poté spáchal sebevraždu. Z dokazování v trestním řízení vyplynulo, že syn se tohoto činu dopustil na žádost zůstavitele a v souladu s jeho přáním. Aby se tedy mohlo jednat o čin proti zůstaviteli, nemůže jít o jednání v souladu s jeho přáním, popřípadě na jeho výslovnou žádost.

⁹³ ŠEŠINA, Martin. § 1482 [Nezpůsobilý manžel, rodiče]. In: DVOŘÁK, J., FIALA, J., ŠEŠINA, M., ŠVESTKA, J., WAWERKA, K. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-412-8. s. 45.

kuchyně, ložní prádlo.⁹⁴ Český právní řád neposkytuje pozůstalému manželovi ochranu v podobě povinného dílu tak, jak to můžeme vidět v řadě států Evropy, např. ve Švýcarsku, Rakousku, Polsku nebo Maďarsku.⁹⁵

Zůstavitel může o svém majetku pořídit v různých dědických titulech – závěti nebo dědické smlouvě.⁹⁶ Dalším způsobem, jak může osoba uspořádat své majetkové poměry, je darování pro případ smrti, v tomto případě se ale nejedná o dědický titul. Těmito právními jednání vyjadřuje zůstavitel svou vůli ohledně nakládání s jeho majetkem. Občanský zákoník obsahuje jistá omezení zůstavitele, co do rozsahu majetku, o kterém může pořídit. Je nicméně otázkou, jestli je pozůstalému manželovi poskytována dostatečná ochrana.

3.2.1. Dědická smlouva

Dědická smlouva je dvoustranným právním jednáním, kterým jedna strana povolává za dědice druhou smluvní stranu nebo se strany povolávají navzájem.⁹⁷ Další možností je varianta, že je za dědice či odkazovníka povolána třetí osoba. Současný občanský zákoník tento institut zavedl do platné právní úpravy zpět po pauze v letech 1950 až 2012, do roku 1950 ale bylo možné smlouvu uzavřít jen mezi manžely. Současná konstrukce dědické smlouvy je inspirována švýcarským občanským zákoníkem.⁹⁸ V OZ nalezneme jak obecnou úpravu dědické smlouvy⁹⁹, tak i ustanovení věnovaná dědické smlouvě mezi manžely¹⁰⁰, která se ale vztahuje podle § 3020 OZ i na registrované partnery. Dědická smlouva má dvojí povahu, jednak jde o poslední pořízení a jednak o smlouvu. Zůstavitel tak bezúplatně nebo za úplatu povolává druhou stranu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá.¹⁰¹

---

⁹⁴ SVOBODA, Jiří. § 1669 [Bezplatné zaopatření v domácnosti]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-869-6. s. 449, marg. č. 21.

⁹⁵ V Rakousku je právo na povinný díl manžela v ABGB zakotveno od roku 1978. Viz: SALÁK, Pavel, ČERNOCH, Radek, HORÁK, Ondřej. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9475-8. s. 132.

⁹⁶ § 1476 OZ.

⁹⁷ Z jazykového výkladu § 1582 OZ by se mohlo zdát, že vzájemné povolání smluvními stranami možné není, na rozdíl od smlouvy manželů podle § 1592 OZ. Doktrína nicméně dovozuje, že nic nebrání tomu, aby vzájemné povolání za dědice bylo možné i u osob odlišných od manželů. Více např. PLAŠIL, Filip. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2019, roč. 25, č. 4. ISSN 1211-0558.

⁹⁸ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

⁹⁹ § 1582 a násl. OZ.

¹⁰⁰ § 1592 a 1593 OZ.

¹⁰¹ DVOŘÁK, Jan. § 1582 [Smluvní strany]. In: DVOŘÁK, J., FIALA, J., ŠEŠINA, M., ŠVESTKA, J., WAWERKA, K. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-412-8. s. 241.

Rozsah majetku, kterého se může dědická smlouva týkat, je omezen na tři čtvrtiny pozůstalosti.¹⁰² Osobám omezeným ve svéprávnosti pro chorobnou závislost na alkoholu, užívání psychotropních látek nebo chorobnou závislost na hráčeké vášni představující závažnou duševní poruchu je dle zákona umožněno pořídit pouze o polovině pozůstalosti.¹⁰³ Čtvrtina, případně polovina pozůstalosti, tak musí zůstat volná. Tato část pozůstalosti je též označována jako falcidiánská kvarta. Institut falcidiánské kvarty má původ v římském právu a je diskutabilní, jestli není *de lege ferenda* vhodné doporučit zrušení tohoto omezení, aby se tento nejsilnější dědický titul stal atraktivnější pro použití v praxi.¹⁰⁴

Zákon výslovně nestanoví, jestli volná čtvrtina může zahrnovat i majetek v SJM nebo pouze výlučný majetek zůstavitele. Argumenty lze nalézt pro obě varianty. V souladu s účelem falcidiánské kvarty, tj. aby o čtvrtině majetku mohl manžel volně pořídit pro případ smrti, je na místě argument, že čtvrtina pozůstalosti musí být ve výlučném majetku zůstavitele. K majetku patřícímu do SJM má sice každý z manželů vlastnické právo, to je nicméně omezeno totožným právem druhého manžela. V souladu s § 714 OZ může manžel samostatně nakládat s majetkem patřícím do SJM pouze v běžných záležitostech, kam porízení pro případ smrti zařadit nelze.

Opačný názor, tj. že součástí volné čtvrtiny pozůstalosti může být i majetek v SJM, je založen na skutečnosti, že rozhodným okamžikem, ke kterému se posuzuje čistá čtvrtina pozůstalosti, je okamžik smrti zůstavitele, nikoli moment uzavření dědické smlouvy. V důsledku zániku SJM smrtí a následného vypořádání společného jmění manželů se majetek, který byl původně součástí SJM, stane součástí pozůstalosti a souhlas druhého manžela s porízením pro případ smrti ohledně věci, která je součástí SJM, by byl nadbytečný. Osobně se přikláním k druhé variantě, tj. že součástí falcidiánské kvarty může být i majetek v SJM, nicméně s tím omezením, že nesmí být překročen podíl náležející zůstaviteli na vypořádání SJM.

3.2.2. Závěť

Závěť je v praxi nejběžnějším právním jednáním pro případ smrti. Jedná se odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel sám zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti.¹⁰⁵ Naše právo nepřipouští společnou závěť manželů.¹⁰⁶ Zůstavitelovu závěť je třeba interpretovat tak, aby bylo maximálně vyhověno jeho vůli. Zde vyvstává v praxi problém, pokud

---

¹⁰² § 1582 odst. 1 OZ.

¹⁰³ § 1585 odst. 2 OZ ve spojení s § 1528 odst. 2 OZ.

¹⁰⁴ DVOŘÁK, Jan. § 1585 [Omezení dědické smlouvy]. In: DVOŘÁK, J., FIALA, J., ŠEŠINA, M., ŠVESTKA, J., WAWERKA, K. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-412-8. s. 241.

¹⁰⁵ § 1494 odst. 1 OZ.

¹⁰⁶ Obecný zákoník občanský připouštěl v § 1248 vzájemnou závěť manželů.

zůstavitel pořídí o celém majetku v SJM, nikoli jen o podílu, který by mu připadl z vypořádání. Bude nutné v praxi vzájemně poměřovat zájmy přeživšího manžela na udržení majetku a zájem na zachování vůle zůstavitele. V případě, že by manžel zůstavitele vyslovil souhlas s určitým rozdělením majetku v SJM ještě za života obou, měl by jím být vzhledem k § 3 odst. 2 písm. d) OZ vázán.¹⁰⁷ Ochrana pozůstalému manželovi je poskytována již samotným institutem SJM, kdy pokud nedojde k jiné dohodě, připadne mu rozhodnutím polovina majetku v SJM. Manžel nemá na rozdíl od dětí zůstavitele postavení nepominutelného dědice.¹⁰⁸ Toto postavení manžela má historické opodstatnění, neměl jej v žádném z předchozích občanských zákoníků na našem území.¹⁰⁹

3.2.3. Darování pro případ smrti

Darování pro případ smrti je v našem právním řádu institutem staronovým. Bylo ze zákona vypuštěno v roce 1950 ve snaze posílit dědění ze zákona.¹¹⁰ Aby se darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, neposoudilo jako odkaz, ale jako darování pro případ smrti, je nutné, aby obdarovaný dar přijal a dárce se vzdal práva dar odvolat. Nadto musí dárce obdarovanému o tomto jednání vydat listinu.¹¹¹ Co se týče formy požadované pro darování pro případ smrti, postačí prostá písemná forma, což je v doktríně kritizováno a *de lege ferenda* se nabízí uvažovat o formě notářského zápisu pro darování pro případ smrti.¹¹² V případě, že manžel sám daruje pro případ smrti třetí osobě věc, která je v SJM, může dojít ke snížení právní jistoty pozůstalého manžela. Na rozdíl od případu, kdy by třetí osobě darovali oba manželé společně, v této situaci se bude třeba zabývat otázkou, jestli byl k darování souhlas druhého manžela. Pokud totiž nebudou manželé darovat společně, je nutné aplikovat ustanovení § 714 OZ týkající se správy společného jmění. Jestliže manžel bez souhlasu druhého manžela daruje věc neobvyklou vzhledem k poměrům SJM, typicky např. větší obnos peněz, nemovitost, obchodní závod, může se druhý manžel dovolat relativní neplatnosti.¹¹³ Pro dovolání se neplatnosti má druhý manžel obecnou tříletou lhůtu, která může počít běžet až okamžikem, kdy

---

¹⁰⁷ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-601-9. s. 150.

¹⁰⁸ § 1643 odst. 1 OZ *a contrario*.

¹⁰⁹ HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, 11, s. 381-386. ISSN 1210-6410.

¹¹⁰ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

¹¹¹ § 2063 OZ.

¹¹² JANOUŠEK, Michal. § 2063 [Darování pro případ smrti]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-747-7. marg. č. 6.

¹¹³ ELISCHER, David. *Darování a jeho podoby v novém soukromém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-299-3.

se obdarovaný začne domáhat předmětu daru, tj. po smrti dárce. Pokud byla předmětem daru součástí SJM, okamžikem smrti se stává vlastnictvím obdarovaného, s výjimkou nemovitosti. Lze dovozovat, že předmětem vypořádání SJM nemůže být věc, která se okamžikem smrti zůstavitele stane vlastnictvím žalovaného.¹¹⁴

---

¹¹⁴ TALANDA, Adam. Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. *Právní rozhledy*. 2015, 13-14, s. 474-481. ISSN 1210-6410.

4. Vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti

Tato kapitola je základem celé diplomové práce a je zaměřena na jednotlivé způsoby vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti. Smyslem a účelem vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti je určit, která část aktiv a pasiv případně pozůstalému manželovi a která bude součástí pozůstalostního jmění, jež bude rozděleno mezi dědice. Podle současné právní úpravy v občanském zákoníku a v zákoně o zvláštních řízeních soudních připadají v úvahu dvě možné varianty vypořádání SJM, a to dohoda uzavřená mezi pozůstalým manželem na jedné straně a dědici zůstavitele na straně druhé nebo vypořádání SJM rozhodnutím soudu. Úprava ZŘS tak omezuje obecnou úpravu v občanském zákoníku, která předpokládá možnost uplatnění zákonné domněnky nebo vypořádání SJM v „běžném“ soudním řízení.¹¹⁵ Zvláštním případem je pak situace, kdy dojde k zániku SJM před smrtí manžela, respektive jinak než smrtí manžela. V tomto případě se součástí pozůstalostního jmění stává právo na vypořádání SJM.

4.1. Vypořádání SJM dohodou

Dohoda je dle § 162 ZŘS preferovanou variantou vypořádání. Tato možnost je zde až od účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních, tj. od 1. 1. 2014. Do té doby bylo jedinou možností vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti vydání soudního rozhodnutí a pozůstalý manžel a dědicové nemohli uzavřít dohodu ohledně vypořádání. I dnes má vypořádání soudem své místo, uplatní se ale subsidiárně.

Jak již bylo zmíněno, v souladu se zásadami, na kterých stojí občanské právo, zejména v souladu se zásadou autonomie vůle, je dohoda mezi pozůstalým manželem a dědici zůstavitele upřednostňovaným způsobem vypořádání. Dle jazykového výkladu § 162 ZŘS se vypořádává pouze majetek ve společném jmění manželů, nikoli dluhy. V doktríně¹¹⁶ převažuje názor, že dohoda pozůstalého manžela a dědiců může zahrnovat celé jmění, tj. obsahovat i ustanovení o vypořádání dluhů. Tato dohoda je nicméně účinná pouze *inter partes*, nikoli vůči věřitelům. Tyto závěry stojí na zásadě smluvní volnosti.

Zákon nijak nenastiňuje, jaké uspořádání dohoda může přinést. Nabízí se několik variant – od toho, že z vypořádání pozůstalému manželovi připadne veškerý majetek a do řízení o pozůstalosti připadne náhradová pohledávka za pozůstalým manželem, až po opačnou variantu,

---

¹¹⁵ PSUTKA, Jindřich. § 736 [Likvidace společného jmění manželů vypořádáním]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8. s. 291, marg. č. 3.

¹¹⁶ Například TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 162 [Vypořádání majetku]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-788-0. s. 350, marg. č. 23.

tj. veškerý majetek při vypořádání případně do pozůstalosti a pozůstalý manžel má náhradovou pohledávku z vypořádání. Teoreticky by dohoda mohla být uzavřena i bez náhradové pohledávky. Popřípadě část z majetku v SJM případně pozůstalému manželovi a část případně do pozůstalosti.¹¹⁷

Aby mohla být dohoda o vypořádání uzavřena, musí být znám okruh dědiců zůstavitele.¹¹⁸ Dědicem se dle § 1475 odst. 3 OZ rozumí ten, komu náleží dědické právo. Dědicem v nejširším smyslu je tak osoba, která přichází jako dědic v úvahu. Okruh potenciálních dědiců zjistí notář nejčastěji při předběžném šetření, kdy zjišťuje, komu svědčí dědické právo na základě některého z dědických titulů.

Jednou ze základních zásad dědického práva je svoboda dědictví přijmout, ale také nepřijmout. V zásadě každý¹¹⁹ tak může ve stanovené lhůtě, která činí jeden měsíc, popřípadě tři měsíce, dědictví odmítnout.¹²⁰ Stranou dohody o vypořádání SJM je vedle pozůstalého manžela dědic v užším smyslu, tj. osoba, která byla vyrozuměna o svém dědickém právu, dědictví neodmítla, neuplatnila výhradu soupisu nebo pokud uplatnila, byl proveden soupis majetku včetně toho v SJM nebo byl soupis nahrazen jiným přístupným postupem. Jestliže by dohoda byla uzavřena bez výše popsaného postupu, jednalo by se o nakládání potenciálních dědiců s majetkem zůstavitele, který je neslučitelný s následným odmítnutím dědictví ve smyslu § 1489 odst. 2 OZ.¹²¹ Při sjednávání dohody o vypořádání SJM může mít pozůstalý manžel dvojí postavení. Jednak stojí na jedné straně sám jako ten, s kým se společně jmění vypořádává, a na druhé straně jako jeden z dědiců zůstavitele, pokud zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti nestanovil jinak. Dle zákonné posloupnosti totiž dědí manžel zůstavitele v první dědické třídě vedle dětí zůstavitele, nebo ve druhé třídě dědiců buď sám, nebo vedle rodičů, případně rodiče zůstavitele.¹²²

Dohoda nutně nemusí být uzavřena v řízení o pozůstalosti, strany ji mohou uzavřít i mimo něj, např. s pomocí advokáta nebo samy, a notáři ji mohou pouze předložit. Zákon neuvádí žádné požadavky, co se týče formy dohody, že by např. byly vyžadovány ověřené podpisy stran smlouvy. Aby dohoda mohla vyvolat právní účinky, musí ji notář jako soudní

---

¹¹⁷ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. 2.3.1 Dohoda o vypořádání společného jmění manželů. In: SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-913-6. s. 290.

¹¹⁸ § 764 odst. 1 OZ.

¹¹⁹ Smluvní dědic může odmítnout dle § 1485 odst. 1 OZ pouze v případě, že to dědická smlouva nevylučuje.

¹²⁰ § 1487 odst. 1 OZ.

¹²¹ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-601-9. s. 613.

¹²² § 1635 a § 1636 OZ.

komisař schválit. Dohoda musí být buď schválena v celém rozsahu, nebo ji soud neschválí. Není možné, aby soud schválil dohodu v neúplném znění a některé, byť nadbytečné, části vypustil.¹²³ Soudní ingerence je garancí dodržení požadavků § 162 ZŘS, tj. že uplatněná smluvní volnost nepřekročí zákonné limity a dohoda nebude v rozporu s pokyny zůstavitele.

Smluvní volnost stran nicméně není bezbřehá. Notář při schvalování dohody musí vzít v potaz řadu aspektů. Na prvním místě musí být respektovány pokyny zůstavitele, které učinil jakoukoli formou, pro zachování právní jistoty je nicméně na místě doporučit formu písemnou. Doktrína není jednotná co se týče formálních požadavků. Dle Melzera a Téгла nelze z hmotněprávní úpravy dovodit, že by pokyny musely být součástí některého z pořízení pro případ smrti. Pokyny dle nich mohou být učiněny jakkoli, tj. bezformálně, a měly by být chápány jako vyjádřené přání zůstavitele.¹²⁴

Psutka požaduje, aby byly pokyny v podobě, ze které lze vůli zemřelého manžela objektivně zjistit. Nepochybně tak mohou být součástí smlouvy podle § 718 odst. 2 OZ.¹²⁵ Lze říci, že minimální formální požadavky budou přinášet obtíže při prokazování takových pokynů, nejvíce ale umožní vyjádření projevu zůstavitele. Vzhledem k možnostem, které moderní doba přináší, si umím představit např. i audiozáznam nebo videozáznam monologu zůstavitele.

Stejně tak musí být respektována vůle zůstavitele vyjádřená v pořízení pro případ smrti. Pokud by zůstavitel závětí zřídil svěřenské nástupnictví k majetku v pozůstalosti, soud by neměl schválit dohodu, dle které by věc, k níž mělo být zřízeno svěřenské nástupnictví, přední dědic vůbec nenabyl a tím pádem by se ani nemohla dostat ke svěřenskému nástupci.¹²⁶

Dohoda nesmí být v rozporu se zájmy nepominutelných dědiců¹²⁷, neboť musí být respektováno jejich právo na povinný díl. V případě, že by byli dědici zůstavitele osoby, které nejsou plně svéprávné (jejich svéprávnost byla rozhodnutím soudu omezena nebo ještě nenabyl plnou svéprávnost, tj. nezletilé děti), dohodu za ně uzavírají opatrovníci nebo zákonní zástupci. Uzavřenou dohodu poté musí schválit opatrovnícký soud¹²⁸ a dohoda, ze které by do pozůstalosti

---

¹²³ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 1994 sp. zn. 24 Co 43/94. Na tomto závěru není dle názoru NS ČR vyjádřeného v usnesení ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019 třeba nic měnit.

¹²⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. § 764 [Majetkové povinnosti a práva při zániku manželství]. In: MELZER, Filip, TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2018. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8. s. 782. marg. 8.

¹²⁵ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7. s. 197, marg. č. 212.

¹²⁶ NOVOBILSKÝ, Vojtěch. Svěřenské nástupnictví v řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2016, roč. č. 22, č. 6, ISSN 1211-0558. s. 11-12.

¹²⁷ Podle § 1643 odst. 1 OZ jsou nepominutelnými dědici děti zůstavitele a nedědí-li, pak jejich potomci.

¹²⁸ Blíže SVOBODA, Jiří, MUŽIKÁŘ, Martin. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2015, roč. 21, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 7-13.

nepřipadlo ničeho, by byla v rozporu se zákonem. Na posledním místě musí být také respektovány zájmy věřitelů, a to nejen věřitelů, kteří mají pohledávky vůči SJM manželů, ale také těch, kteří mají pohledávky výlučně proti manželovi.¹²⁹

Zákonnými limity pro platnost dohody se rozumí obecná ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti právního jednání, tj. úprava v § 574 – 588 OZ. Nejpravděpodobnějšími důvody neplatnosti dohody tedy bude rozpor s dobrými mravy nebo se zákonem, pokud to jeho smysl a účel požaduje. Ne vždy jsou mezilidské strany naprosto idylické a případná hrozba fyzickým nebo duševním násilím k podpisu dohody, která by vyvolala důvodnou obavu donuceného, by zakládala právo donuceného namítnout neplatnost jeho jednání.

Dohoda o vypořádání se nemusí týkat veškerého majetku manželů, dohodou může být vypořádána pouze část SJM obdobně podle § 738 odst. 2 OZ.¹³⁰

Okolnostmi, za jakých může dojít ke změně dohody, se zabýval Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí ze dne 10. 1. 2022, sp. zn. 24 Cdo 1359/2021. V daném případě došlo k uzavření dohody o vypořádání SJM podle shodného prohlášení účastníků, kdy pozůstalý manžel byl zároveň obecným zmocněncem syna zůstavitelky, posledním účastníkem byla dcera zůstavitelky. Dohoda byla podepsána a žádné okolnosti nenasvědčovaly tomu, že by mohla být neplatná. Následně bylo soudu doručeno podání od pozůstalého manžela a syna, ve kterém projevíli nesouhlas s jedním bodem protokolu, který se týkal sporné pohledávky. Z jejich podání nevyplývalo, že by od uzavřené dohody o vypořádání SJM chtěli odstoupit, ani zde pro to nebyl důvod. Soud tak dohodu schválil v původním znění. Odvolací soud naopak spornou pohledávku za synem zůstavitelky do aktiv SJM nezahrnul a uzavřenou dohodu o vypořádání SJM neschválil. Nejvyšší soud navázal na judikaturu k občanskému zákoníku č. 40/1964 Sb. a dovodil, že změna dohody o vypořádání SJM je možná i v průběhu odvolacího řízení, ale jen v případě, že s tím souhlasí všechny strany dohody, tj. všichni dědicové a pozůstalý manžel, bez ohledu na to, jestli je dědicem či nikoliv. Za jiných skutkových okolností by dohoda mohla být neplatná z důvodu omylu, pokud by byly naplněny podmínky § 583 – 585 OZ.

---

¹²⁹ ŠEŠINA, Martin. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2014, roč. 20, č. 3. ISSN 1211-0558. s. 3-4.

¹³⁰ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 162 [Vypořádání majetku]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jirí, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-788-0. s. 350, marg. č. 23.

4.1.1. Dohoda, dle které ze SJM vše případně pozůstalému manželovi a do pozůstalosti nepřipadne ničeho

Jak již bylo výše uvedeno, přípustnou variantou může být také způsob vypořádání SJM, kdy pozůstalý manžel dostane v rámci vypořádání SJM veškerý majetek a do pozůstalosti z vypořádání nepřipadne ničeho. Zůstavitel může mít samozřejmě ještě svůj výlučný majetek, který bude rozdělen mezi dědice, nemusí ale také nemusí být v jeho výlučném vlastnictví nic. V případě, že by zůstavitel neměl žádný výlučný majetek, v pozůstalosti nebude žádný majetek. V praxi tuto variantu dohody do 1. 1. 2021 notáři nepochybně nechtěli schvalovat též z důvodu, že pokud by došlo k zastavení řízení o pozůstalosti, náležela jim pouze paušální odměna ve výši 2 500 Kč.¹³¹ Je nepochybné, že v řadě případů by tato odměna nereflektovala skutečnou hodnotu SJM a mohla by být nespravedlivě nízká. Novela č. 341/2020 Sb. změnila způsob výpočtu odměny soudního komisaře, kdy nyní činí základ odměny notáře polovina obvyklé ceny majetku patřícího do SJM. Muzikář považoval uzavření takové dohody, kdy do pozůstalosti nepřipadne žádný majetek, za rozporné s ústavním právem, kdy jedním z argumentů je právě snaha dědiců vyhnout se úhradě odměny notáře.¹³²

Limity obsahu dohody pozůstalého manžela a dědiců se zabýval Nejvyšší soud například v rozhodnutí ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019. V daném případě dědicové, kteří neuplatnili výhradu soupisu, uzavřeli s pozůstalou manželkou dohodu, jejímž obsahem bylo, že veškerý majetek ze SJM nabývá pozůstalá manželka s tím, že její povinností je rovněž uhradit dluhy SJM a do pozůstalosti nepřipadne ničeho. Soud prvního stupně, respektive soudní komisařka, tuto dohodu neschválil pro rozpor se zájmy věřitelů. Odvolací soud tento výrok potvrdil. Dovolací soud rozhodnutí nižších soudů zrušil a uvedl, že za současné právní úpravy, kdy dědicové odpovídají za dluhy zůstavitele dle § 1704 OZ, nedojde v tomto případě do zásahu do práv věřitelů. Jako má vypořádání společných dluhů účinky pouze mezi manželi, pokud společné jmění zaniklo ještě za života zůstavitele, tak obdobně je nutné pohlížet na účinky dohody uzavřené mezi pozůstalým manželem a dědici zůstavitele. V daném případě tedy nebylo usnesení soudu správné a závěr o neplatnosti dohody pro rozpor se zájmy věřitelů nelze akceptovat. Nejvyšší soud se ale již podrobněji nevyjádřil k tomu, zdali by tato dohoda byla obecně v souladu se zákonem.

---

¹³¹ § 11 odst. 2 notářského tarifu ve znění do 31. 12. 2020.

¹³² MUZIKÁŘ, Martin. *Dohoda o vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti, podle které připadá veškerý majetek pozůstalé manželce.* [online] [cit. 13.10.2023] Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=njuwenjzgeytom27nfta&refSource=toc>.

4.2. Vypořádání SJM rozhodnutím soudu

Vypořádání společného jmění autoritativním rozhodnutím soudu je jedinou možnou variantou v případě, že pozůstalý manžel a dědicové neuzavřou dohodu nebo dohodu sice uzavřou, ale soud ji neschválí. Vypořádání SJM nevyvratitelnou domněnkou podle § 741 OZ v řízení o pozůstalosti v zásadě není možné. Rozhodnutím soudu se vypořádává SJM také v případě, že pozůstalý manžel je jediným dědicem zůstavitele.¹³³ Ustanovení § 162 odst. 2 ZŘS odkazuje na zásady pro vypořádání SJM rozhodnutím soudu v občanském zákoníku. Z § 764 odst. 1 OZ vyplývá, že při vypořádání majetkových povinností manželů v řízení o pozůstalosti¹³⁴ se postupuje v souladu s pokyny, které zůstavitel udělil za svého života, podle typu manželského majetkového režimu konkrétního páru a obecných zásad pro vypořádání soudem podle § 742 OZ s výjimkou zásady uvedené v § 742 odst. 1 písm. c).

Povaha „běžného“ řízení o vypořádání SJM za života manželů a vypořádání rozhodnutím soudu v řízení o pozůstalosti je odlišná. Prvně jmenované je sporné řízení ovládané zejména zásadou dispoziční a zásadou projednací. Postupuje se v něm dle občanského soudního řádu.¹³⁵ Naproti tomu v řízení o pozůstalosti jako nesporném řízení se uplatní zejména zásady oficiality¹³⁶ a vyšetřovací. Soudní komisař tak musí provést vhodné důkazy k úplnému zjištění skutkového stavu, vyžaduje informace od účastníků a jiných subjektů, např. bank.

Zjišťování všech skutečností potřebných pro to, aby se v pozůstalostním řízení mohla uplatnit veškerá pravidla § 742 OZ, může za určitých okolností vést k průtahům a ke zvýšení nákladů oproti standardní situaci sporného řízení, kdy břemeno tvrzení a důkazní nesou žalobce a žalovaný. Kritéria v § 742 odst. 1 písm. b) až f) OZ je vhodnější posuzovat toliko jako směrnice, které mají být při vypořádání zohledněny, aby bylo vypořádání SJM spravedlivé.¹³⁷

Nezohlednění vnosů z výlučného majetku jednoho z manželů na společný majetek¹³⁸ při vypořádání SJM rozhodnutím soudu je v doktríně kritizováno. Melzer s Téglem neshledávají žádný důvod pro legitimizaci této výjimky a *de lege ferenda* navrhuji zrušení této úpravy

---

¹³³ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUŽIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-601-9. s. 379.

¹³⁴ Občanský zákoník používá terminologii neodpovídající procesnímu předpisu, když mluví o řízení o dědictví.

¹³⁵ MENCNEROVÁ, Kateřina. 3.3.2 Řízení o vypořádání společného jmění manželů. In: MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 31.

¹³⁶ Dle § 138 odst. 1 ZŘS je možné řízení o pozůstalosti zahájit za určitých okolností i na návrh.

¹³⁷ Tento názor vyjádřil Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1137/2012 ještě ve vztahu k občanskému zákoníku 40/1964 Sb., podle doktríny se nicméně uplatní i za současného zákona 89/2012 Sb. Více: MELZER, Filip, TÉGL, Petr. § 742 [Pravidla pro vypořádání]. In: MELZER, Filip, TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2018. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8. s. 615.

¹³⁸ § 742 odst. 1 písm. c) OZ.

a uplatnění pravidel pro vypořádání SJM dle § 742 OZ podle všech zákonných kritérií.¹³⁹ Důvodová zpráva k rozdílnému přístupu k písm. b) a písm. c) v § 742 odst. 1 OZ mlčí a ani Psutka neshledává žádný výrazný důvod pro tento přístup. Jako hypotetické důvody uvádí srovnání postavení manželů pro dokazování, nicméně v tomto případě by mělo být logicky vyloučeno i ustanovení § 742 odst. 1 písm. b) OZ.¹⁴⁰

Možností pozůstalého manžela domáhat se vypořádání vnosu do SJM v případě, kdy nedošlo k uzavření dohody manžela a dědiců o vypořádání SJM se Nejvyšší soud ČR zabýval v rozhodnutí ze dne 25. 4. 2023 pod sp. zn. 24 Cdo 754/2022. Nejvyšší soud v usnesení uvádí, že možnost vypořádat vnosi z výlučného majetku manželů do SJM možné nepochybně je. V případě, že dojde k uzavření dohody pozůstalého manžela a dědiců, což je také preferovaná varianta vypořádání, vnosi mohou být zohledněny. Jestliže se účastníci nedohodnou a společné jmění manželů bude v řízení o pozůstalosti vypořádáno autoritativním rozhodnutím, manžel může po skončení řízení o pozůstalosti podat žalobu podle OSŘ na vyřešení sporného vnosu. Nezohlednění pravidla uvedeného v § 742 odst. 1 písm. c) v řízení o pozůstalosti tak není nespravedlivé a nebrání manželovi, aby se jiným procesním prostředkem domohl svých práv.

Při vypořádání SJM se musí zohlednit rovněž potřeby nezaopatřených dětí.¹⁴¹ Existují důvody, proč na toto pravidlo pohlížet jako na kogentní ustanovení. Jednak jde o ochranu třetích osob a jednak ochranu slabší strany, kterou nezaopatřené děti bezpochyby jsou.¹⁴² Při vypořádání SJM tak mají být jednotlivé věci sloužící potřebě dětí přikázány pozůstalému manželovi, pokud je bude nadále vychovávat. Za určitých okolností tak mohou potřeby dětí odůvodnit disparitu podílů na vypořádání SJM. Je nutné ovšem zohlednit povahu, určení a upotřebitelnost věcí sloužících k potřebě dětí. Jinak se bude pohlížet na dětský kočárek, který pozůstalý manžel těžko může sám dále užívat a jinak na hudební nástroj, který může mít hodnotu i pro manžela.¹⁴³ Obecně navíc platí, že disparita podílů na vypořádání SJM je výjimečnou situací, která musí být odůvodněna konkrétními důvody a mimořádnými okolnostmi případu.¹⁴⁴ V řízení o pozůstalosti

---

¹³⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. § 764 [Řízení o dědictví]. In: MELZER, Filip, TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2018. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8. s. 783.

¹⁴⁰ PSUTKA, Jindřich. § 764 [Řízení o dědictví]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8. s. 450, marg. č. 2.

¹⁴¹ § 742 odst. 1 písm. c) OZ.

¹⁴² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. § 742 [Pravidla pro vypořádání]. In: MELZER, Filip, TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2018. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8. s. 616, marg. č. 12.

¹⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 12. 11. 1965, sp. zn. Prz 51/65.

¹⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019.

může být odůvodněn větší podíl připadající pozůstalému manželovi i tím, že bude mít v péči nezaopatřené dítě. Vyživovací povinnost je osobní povahy a nepřechází na dědice zůstavitele.

Dalšími aspekty, které mají být při vypořádání SJM zohledněny, jsou péče o rodinu, děti a rodinnou domácnost¹⁴⁵ a zásluhy jednotlivých manželů na nabytí a udržení jednotlivých majetkových hodnot náležejících do SJM¹⁴⁶. Tato dvě kritéria musí být posuzována ve vzájemné souvislosti a bývají označována jako kritéria zásluhovosti. V rámci rodinných vztahů funguje rozdělení sociálních rolí, které je odrazem uspořádání vztahů mezi manželi i vůči dětem. Obvykle jeden z manželů vykonává činnosti ve vztahu k chodu domácnosti v rozsahu kvalitativně či kvantitativně vyšším než manžel druhý, a to z rozličných důvodů. Přesto v řadě případů nemůže být možné vyčítat druhému manželovi nedostatečnou péči o domácnost, když tento deficit může naopak kompenzovat např. vyššími výdělky spojenými s výkonem časově náročného zaměstnání. Jestliže uspořádání povinností nevybočuje z běžného modelu fungování rodiny, není rozdělení rolí důvodem pro disparitu podílů při vypořádání SJM.¹⁴⁷ Jak péče o rodinu, tak zásluhy na nabytí a udržování majetkových hodnot SJM, mají stejnou důležitost pro fungování rodiny.

Notář při vydání rozhodnutí o vypořádání tedy postupuje tak, aby podíl pozůstalého manžela a podíl ze SJM, který připadne do řízení o pozůstalosti, byly stejné. Ne vždy ale takový postup bude možný. Může nastat situace, kdy bude veškerý majetek přikázán pozůstalému manželovi, nebo naopak do pozůstalosti. K dosažení rovnosti podílů pak může sloužit stanovení kompenzační povinnosti, kdy uhrazením peněžité částky budou vyrovnány rozdíly mezi hodnotou přikázaných věcí a stanoveným podílem. Dle judikatury platí, že věci by měly být rozděleny tak, aby peněžitá částka byla co nejnižší. Zároveň musí být posouzeny majetkové poměry toho, kdo by měl peněžitou částku platit, aby tato platba pro něj nebyla zvláště tíživá.¹⁴⁸ Tato zásada má dle mého názoru v řízení o pozůstalosti ještě větší význam než v řízení o vypořádání SJM v důsledku rozvodu, neboť většinou bude pozůstalý manžel v důchodovém věku, ekonomicky neaktivní a jeho hlavní příjem budou tvořit dávky důchodového pojištění.

Jestliže jsou účastníky řízení o pozůstalosti nezletilé děti, tak i v případě autoritativního vypořádání SJM soudem musí být zastoupeny zvláštním opatrovníkem podle § 119 ZŘS. Tentokrát ale rozhodnutí soudního komisaře o vypořádání SJM nemusí být schváleno

---

¹⁴⁵ § 742 odst. 1 písm. e) OZ.

¹⁴⁶ § 742 odst. 1 písm. f) OZ.

¹⁴⁷ Úsnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2019, sp. zn. 22 Cdo 105/2019.

¹⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 7. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3268/2010.

opatrovnickým soudem, což je odlišný postup od situace, kdy dojde k uzavření dohody o vypořádání SJM, kterou notář schválí.¹⁴⁹

4.2.1. Vypořádání dluhů SJM soudním rozhodnutím

Podle doslovného výkladu § 162 odst. 2 ZŘS by soud měl rozhodnout jen o majetku, který je součástí SJM, nikoli též o dlužích, které jsou rovněž součástí společného jmění manželů. Současně toto ustanovení odkazuje na použití obecných zásad, tj. § 742 OZ, který pojednává o vypořádání jmění, čímž se rozumí vedle aktiv též pasiva. Je tedy otázkou, jestli se má v řízení o pozůstalosti postupovat odlišně oproti běžnému vypořádání SJM v klasickém civilním řízení.

Věřitelé zůstavitele se obecně můžou uspokojit jak z majetku v SJM, tak z výlučného majetku jednoho z manželů. Pokud jde o výlučný dluh jednoho z manželů, měl by být uhrazen z jeho výlučného majetku, a pokud tento majetek nestačí, pak se věřitel uspokojí z masy ve společném jmění manželů.¹⁵⁰

Obecná ochrana třetích osob, tj. i věřitelů, je zakotvena v § 737 odst. 1 OZ, dle kterého vypořádáním SJM nesmí být dotčeno právo třetí osoby. Tato zásada se uplatní i v řízení o pozůstalosti. Dle § 737 odst. 2 OZ má vypořádání dluhů účinky jen mezi manžely. Tento závěr se uplatní u kteréhokoli způsobu vypořádání společného jmění, tzn. vypořádání dohodou, soudním rozhodnutím nebo nevyvratitelnou domněnkou. Pokud uhradí dluh manžel, kterému v rámci vypořádání nepřípadl, bude mít regresní nárok vůči manželovi, kterému dluh připadl.

Nejvyšší soud se k dluhům spadajícím do SJM a k jejich vypořádání v řízení o pozůstalosti vyjádřil ještě za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., v rozhodnutích za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. je ale toto rozhodnutí nadále citováno. Dle něj do pasiv dědictví patří dluhy (závazky) zůstavitele bez ohledu na to, zda patří do SJM a zda, popřípadě jak byly tyto dluhy vypořádány mezi manželem na jedné straně a dědici na straně druhé.¹⁵¹ Je nicméně otázkou, jestli tento závěr nebude v budoucnu překonán. Důvodem by mohla být zejména změna koncepce odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele, neboť jestliže dědicové neuplatní výhradu soupisu, odpovídají za zůstavitelovy dluhy společně a nerozdílně.¹⁵² Zároveň tím, že do pozůstalosti případnou dluhy v celé výši, je ovlivněna čistá hodnota pozůstalosti, která má

---

¹⁴⁹ TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2022, roč. 28, č. 4. ISSN 1211-0558. s. 16-22.

¹⁵⁰ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7. s. 171.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011.

¹⁵² § 1704 OZ.

vliv na stanovení výše povinného dílu. Zároveň tím mohou být zasažena práva odkazovníků tím, že dojde ke krácení odkazů.¹⁵³

V praxi může nastat situace, kdy v důsledku zahrnutí pouze poloviny aktiv SJM do pozůstalosti a celého dluhu do pasiv pozůstalosti dojde k předlužení pozůstalosti. Typicky např. v případě, kdy si manželé pořídí do SJM nemovitost, na jejíž pořízení čerpali hypoteční úvěr, který k okamžiku smrti jednoho z manželů nebude splacen. Možností, jak se vyhnout předlužení pozůstalosti je zařadit do aktiv regres vůči pozůstalému manželovi. Tato regresní náhrada nicméně vznikne až v okamžiku zaplacení, tj. v době projednání ještě nevznikla a není co do aktiv zařadit. Důsledkem potenciálního předlužení je fakt, že v případě předlužení dědictví odměnu notáře hradí stát a může dojít k rozšíření případů, kdy je nařízena likvidace předluženého dědictví.¹⁵⁴

Lze shrnout, že současná úprava do určité míry zkresluje ekonomický stav pozůstalosti a *de lege ferenda* se nabízí změnit současnou úpravu tak, že soudní komisař ve svém rozhodnutí vypořádá i dluhy pozůstalosti.

4.3. Zaniklé, ale doposud nevypořádané SJM v řízení o pozůstalosti

Zákonodárce počítá s tím, že může nastat situace, kdy mezi zánikem, zrušením nebo zúžením SJM a jeho vypořádáním uplyne určitá doba. ZŘS obsahuje speciální úpravu, pokud jeden manžel během této doby zemře. Nejčastějším případem aplikace § 163 ZŘS bude zánik SJM rozvodem se zjišťováním příčin rozvratu.¹⁵⁵ Dalšími situacemi, kdy se § 163 ZŘS uplatní je zúžení rozsahu SJM smlouvou podle § 717 odst. 1 OZ nebo rozhodnutím soudu dle § 724 odst. 1 OZ, popř. zánik SJM podle trestního zákoníku nebo insolvenčního zákona, jak již bylo popsáno výše. V tomto případě není bývalý manžel účastníkem řízení o pozůstalosti a notář v postavení soudního komisaře neprovádí vypořádání nevypořádaného SJM zůstavitele s rozvedeným manželem. Soud v tomto případě zařadí do aktiv, resp. pasiv pozůstalosti (pokud zde byl společný dluh) právo na vypořádání SJM, a to v ceně, která odpovídá příslušnému podílu zůstavitele ve smyslu § 741 OZ na společném majetku (případně i dluhu). Notář nerozhoduje o tom, které jednotlivé položky připadají pozůstalému bývalému manželovi a které do pozůstalosti. Tato otázka musí být vyřešena mimo řízení o pozůstalosti buď dohodou

---

¹⁵³ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7. s. 283-284.

¹⁵⁴ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 162 [Vypořádání majetku]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-788-0. s. 351, marg. č. 28-30.

¹⁵⁵ Rozvod podle § 755 OZ. V případě rozvodu podle § 757, tzv. rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu musí mít manželé dohodnutou úpravu majetkových poměrů po rozvodu.

bývalého manžela a dědiců, nebo v řízení podle OSŘ o vypořádání SJM vedeném mezi bývalým manželem a dědici.¹⁵⁶ Pokud však již uplynuly tři roky od zániku manželství a nebyl soudu podán návrh na vypořádání SJM, ani nedošlo k uzavření dohody mezi bývalými manžely nebo mezi bývalým manželem a dědici zůstavitele, uplatní se zákonná domněnka podle § 741 OZ. Tento postup je subsidiární, cílem úpravy je ale zajistit právní jistotu různých subjektů. V řízení o pozůstalosti je problematická doslovná aplikace § 741 odst. 1 písm. a) OZ, neboť zesnulý manžel těžko může movité věci pro svou potřebu užívat. Je proto dle doktríny nutné přistoupit k výkladu, že hmotná movitá věc se stane buď výlučným vlastnictvím bývalého manžela, který přežil zůstavitele nebo toho z dědiců, který danou věc v daném okamžiku výlučně jako vlastník užívá.¹⁵⁷

V praxi může být aktuální otázka procesního nástupnictví v řízení o vypořádání SJM v případě smrti jednoho z bývalých manželů. Obecně se použijí ustanovení o právním nástupnictví podle § 107 OSŘ, tj. v případě projednané pozůstalosti zpravidla dědici zůstavitele, mohou to být ale rovněž odkazovníci, u pracovněprávních sporů pozůstalý manžel, rodiče, děti.¹⁵⁸

I za účinnosti ZŘS se uplatní závěry vyjádřené v ustálené judikatuře, jak se Nejvyšší soud ČR vyjádřil v rozhodnutí ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. 22 Cdo 596/2019. V případě, že je zahájeno řízení o vypořádání SJM a jeden z bývalých manželů zemře, nelze toto řízení přerušit do okamžiku, než bude vydáno rozhodnutí v řízení o pozůstalosti. Správný postup je, že soud pokračuje v řízení o vypořádání SJM s dědici zůstavitele s tím, že ale neurčuje, které jednotlivé věci připadají kterým dědicům. Soud pouze rozhodne, co má být v řízení o pozůstalosti rozděleno mezi jednotlivé dědice.

Specifickou situací se zabýval Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 10. 12. 2018 pod sp. zn. 22 Cdo 4399/2018. V daném případě bylo řízení o pozůstalosti zastaveno podle § 154 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., v důsledku čehož nebyli určeni dědici zůstavitele. SJM zůstavitele a žalobkyně zaniklo v důsledku rozvodu jejich manželství. Zůstavitel prodal nemovitost, kterou pořídil za trvání manželství (rozhodnutí nenaznačuje, že by došlo ke smluvní

---

¹⁵⁶ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 111 [Manžel zůstavitele]. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-788-0. s. 260, marg. č. 8.

¹⁵⁷ PSUTKA, Jindřich. § 741 [Domněnka vypořádání]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8. s. 348, marg. č. 1.

¹⁵⁸ PŘIDAL, Ondřej. § 107 [Procesní nástupnictví, dojde-li ke ztrátě způsobilosti být účastníkem řízení po zahájení řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-788-0. marg. č. 3.

modifikaci rozsahu SJM) bez vědomí a souhlasu žalobkyně, v katastru nemovitostí byl zůstavitel evidován jako jediný vlastník. Žalobkyně řádně a včas uplatnila námitku relativní neplatnosti vůči oběma smluvním stranám (bývalý manžel i třetí osoba). Soudy zastavily řízení o vypořádání SJM s tím, že žalovaný zemřel a dědické řízení bylo zastaveno, takže zůstavitel nezanechal právní nástupce. Dovolatelka brojila proti rozhodnutí nižších soudů s odůvodněním, že nebyl důvod pro zastavení řízení o vypořádání SJM. Nejvyšší soud shledal dovolání důvodným, postup nižších soudů v rozporu s právem a jejich rozhodnutí zrušil. V odůvodnění NS nastínil, že obecné soudy nebyly vázány rozhodnutím v řízení o pozůstalosti ohledně majetku zůstavitele. Žalobkyně nebyla účastnicí tohoto řízení a nemohla tak ovlivnit jeho průběh. Okruh dědiců nicméně nemůže být stanoven v jiném řízení než v řízení o pozůstalosti. Jako vhodný postup bylo navrženo řešení, aby žalobkyně v řízení o vypořádání SJM byla vyzvána k předložení dokladu o tom, že podala žalobu proti třetí osobě (vlastník zapsaný toho času v KN) na určení, že předmětná nemovitost byla ke dni úmrtí druhého manžela součástí zaniklého, dosud však nevypořádaného, SJM. Vyřešení vlastnictví této nemovitosti je pro řízení o vypořádání SJM předběžnou otázkou. Až v případě, že by žalobkyně ve stanovené lhůtě žalobu nepodala, byl by to důvod pro zastavení řízení.

4.4. Smrt manželů v jeden okamžik

Můžou nastat, zpravidla tragické, situace, kdy dojde ke smrti obou manželů v jeden okamžik, popřípadě nebude možné určit, který z nich zemřel dříve. V souladu s § 27 OZ se tak uplatní vyvratitelná domněnka, že zemřeli manželé současně a dle § 1479 OZ tak manželé po sobě nebudou dědit. Zákon blíže nespecifikuje, jak v této situaci postupovat ohledně vypořádání SJM. V některých případech to nebude příliš určující, neboť okruh dědiců po obou manželech bude stejný – typicky společné děti a ani jeden z manželů nepořídil pro případ smrti. V některých situacích ale můžou být dědicové po každém manželovi naprosto odlišné osoby. Zákonodárce předvídá dohodu o vypořádání SJM pouze mezi pozůstalým manželem a dědici. K rozšíření této možnosti i na dědice na obou stranách nelze dospět. Jedinou variantou tak bude rozhodnutí soudu o vypořádání v souladu s obecnými zásadami. Jako vhodný postup se jeví možnost, že SJM bude vypořádáno v tom řízení o pozůstalosti, které bude zahájeno jako první.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ PSUTKA, Jindřich. § 736 [Likvidace společného jmění manželů vypořádáním]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8. s. 291-292, marg. č. 3.

4.5. Dodatečné projednání součástí SJM

V praxi může nastat situace, že po právní moci rozhodnutí v řízení o pozůstalosti se objeví další aktivum nebo pasivum pozůstalosti, které nebylo projednáno v dosavadním řízení. Pokud půjde o aktiva nebo pasiva pozůstalosti, popř. SJM, která jsou sporná, co se týče skutkových otázek, ve smyslu § 162 odst. 2 ZŘS, popř. § 173 ZŘS, nepřihlíží se k nim. Dodatečné projednání je podle ZŘS možné pouze na návrh.¹⁶⁰ Jak již bylo zmíněno výše, často byly předmětem dodatečného projednání nemovitosti, u kterých byl nedostatečně identifikován jejich vlastník. Pokud o daných nemovitostech neinformovali notáře účastníci řízení o pozůstalosti sami, notář je sám nedohledal, neboť se o nich z informačního systému katastru nemovitostí nedozvěděl. Tento problém ale k 1. 1. 2024 přestává být aktuální.

Zákon výslovně neupravuje situaci, kdy vyjde dodatečně najevo majetek v SJM. Je tak nejspíše nutné postupovat analogicky podle obecné úpravy, tedy pokud není podána žádost o projednání, soud doplní soupis nebo seznam majetku v SJM vyhotovený v dosavadním řízení. O vypořádání tohoto majetku bude platit, že byl mezi pozůstalého manžela a dědice rozdělen ve stejném poměru, v jakém byl majetek ve společném jmění manželů rozdělen v původním řízení.¹⁶¹

Nabízí se na tomto místě zmínit uplatnění § 741 OZ a zákonnou domněnku vypořádání. Králík se přiklání k názoru, že nevyvratitelná domněnka ohledně vypořádání SJM může vyvolat účinky i v případě zániku SJM smrtí jednoho z manželů.¹⁶² Naproti tomu Psutka zastává názor, že vypořádání SJM musí být provedeno v řízení o pozůstalosti i v případě, kdy mezi smrtí jednoho z manželů a zahájením pozůstalostního řízení uplyne doba delší než tři roky. Uplatnění zákonné domněnky podle § 741 OZ dle Psutky není možné, neboť s tímto postupem nepočítá § 162 ZŘS, který je speciální úpravou vůči občanskému zákoníku.¹⁶³

---

¹⁶⁰ Do 31. 12. 2013 bylo podle § 175x z. 99/1963 Sb. možné zahájit řízení o dodatečném projednání pozůstalosti na základě návrhu nebo i bez něj.

¹⁶¹ RACKOVÁ, Denisa. Úskalí právní úpravy dodatečně najevo vyšlého majetku po 1. 1. 2014. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2023, roč. 29, č. 1. ISSN 1211-0558. s. 15-19.

¹⁶² KRÁLÍK, Michal. § 741 [Nevyvratitelná domněnka vypořádání]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-747-7. marg. 2.

¹⁶³ PSUTKA, Jindřich. § 741 [Domněnka vypořádání]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8. s. 347, marg. č. 1.

5. Registrované partnerství a řízení o pozůstalosti

Současná právní úprava zákona č. 115/2006 Sb. je postavena na principu, že dvěma osobám stejného pohlaví je umožněno žít v institucionalizovaném svazku, ze kterého ale vzniká omezenější okruh vzájemných práv a povinností než z manželství. Osobám v registrovaném partnerství nevzniká ekvivalent společného jmění manželů¹⁶⁴, proto v řízení o pozůstalosti ani nemůže docházet k jeho vypořádání. Registrovaní partneři nabývají majetek buď každý sám do výlučného vlastnictví, nebo do podílového spoluvlastnictví, pokud je tak ujednáno.

Skupina poslanců předložila návrh novely zákona o registrovaném partnerství¹⁶⁵, který by měl mimo jiné obsahově registrované partnerství přiblížit institutu manželství. Mělo by dojít ke změně názvu institutu z „registrovaného partnerství“ na prosté „partnerství“. Pravděpodobně nejpodstatnější změnou je, že by došlo k rozšíření obdobné aplikace občanského zákoníku i na majetkové poměry mezi partnery. Dosud se podle § 3020 OZ obdobně aplikují ustanovení částí první, třetí a čtvrté občanského zákoníku ohledně práv a povinností manželů a manželství i na registrované partnery a registrované partnerství. Novela by měla obdobnou aplikaci rozšířit i na ustanovení § 708 až § 753 OZ pro partnery. Napříště by tak reálně nebyl rozdíl v právech a povinnostech mezi manžely nebo mezi partnery a společné jmění by tak hrálo roli i u partneru a v pozůstalostním řízení by muselo být vypořádáno.

V současnosti má pozůstalý partner ze zákona totožné postavení jako manžel, tj. je dědicem v první třídě dědiců vedle potomků zůstavitele, popřípadě ve druhé třídě dědiců sám, vedle rodičů zůstavitele nebo vedle osoby, která žila se zůstavitelem po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti.¹⁶⁶

Občanský zákoník rovněž počítá s tím, že pozůstalý partner má právo na slušnou výživu z pozůstalosti po dobu šesti týdnů (§ 1666 OZ) a právo na nabytí vlastnictví k movitým věcem, které tvoří obvyklé vybavení domácnosti (§ 1167 OZ). S registrovanými partnery nicméně nepočítá právo sociálního zabezpečení v podobě plnění odpovídajícímu vdovskému nebo vdoveckému důchodu.

Registrovaní partneři mohou spolu uzavřít dědickou smlouvu s tím, že se použijí ustanovení §1592 a § 1593 OZ ve spojení s § 3020 OZ, která upravují dědickou smlouvu mezi manžely. Registrovaní partneři se tak mohou stejně jako manželé povolat za dědice nebo

---

¹⁶⁴ § 708 OZ a *contrario*.

¹⁶⁵ Sněmovní tisk č. 483/0, Poslanecká sněmovna, IX. volební období.

¹⁶⁶ ELISCHER, David. 2.4 [Práva a povinnosti registrovaných partnerů]. In: RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7. s. 182, marg. č. 186.

odkazovníky navzájem nebo smlouvou bude jedna strana povolávat za dědice nebo odkazovníka druhou stranu, která toto povolání přijímá.

6. Společné jmění manželů v řízení o pozůstalosti ve francouzském právu

Francie patří stejně jako Česká republika ke kontinentální právní kultuře. Francouzský občanský zákoník, který vznikl za vlády Napoleona Bonaparte¹⁶⁷, byl jedním z inspiračních zdrojů i pro současný český občanský zákoník, nabízí se proto provést srovnání těchto právních úprav.

Prvním a zásadním rozdílem je, že společné jmění manželů může ve Francii vzniknout od května 2013, kdy byla přijata novela občanského zákoníku, která změnila definici manželství, i u stejnopohlavního páru. Definice momentálně zní, že manželství je uzavřeno dvěma osobami různého nebo stejného pohlaví.¹⁶⁸ Tato změna měla zajistit rovnoprávnost všech, neobešla se ovšem bez kontroverzí ve společnosti. S institutem manželství je totiž neodmyslitelně spjata i rodičovství a vyvstala otázka ohledně dostupnosti asistované reprodukce pro homosexuální páry, případně adopce nebo osvojení homosexuálními páry.¹⁶⁹

Francouzská právní úprava zná i jinou institucionalizovanou formu soužití dvou osob, tzv. PACS – *pacte civile de solidarité*, do češtiny přeloženo jako občanský pakt solidarity.¹⁷⁰ Tento institut ale z hlediska dědického práva není tak významný jako manželství, jak bude popsáno později.

6.1. Manželské majetkové režimy ve francouzském právu

Stejně jako český občanský zákoník, i Code civil zná několik modifikací manželského majetkového režimu. Výchozím (zákonným) režimem je tzv. *communauté réduite aux acquêts*. Code civil nicméně umožňuje i smluvní modifikaci na oddělené jmění, tzv. *séparation de biens*, případně výhradu vzniku společného jmění ke dni zániku manželství, tzv. *régime de participation aux acquêts*. Bez ohledu na to, jaký způsob majetkového uspořádání si mezi sebou manželé vyberou, vždy musí být respektována kogentní pravidla článku 220 Code civil, podle kterého se manželé společně a nerozdílně podílejí na dlužích, jež souvisí se zaopatřením domácnosti a výchovou dětí bez ohledu na to, zda smlouvy uzavřel jen jeden z manželů nebo oba. Příkladem může být úhrada nájemného, platby spojené užíváním nemovitosti, kde manželé

---

¹⁶⁷ Gouvernement. *Naissance du Code civil des Français, l'une des « masses de granit » napoléoniennes de la France moderne*. [online] [cit. 09.06.2023] Dostupné z: <https://www.gouvernement.fr/partage/9056-naissance-du-code-civil-des-francais>.

¹⁶⁸ Čl. 143 Code civil.

¹⁶⁹ Vie-publique.fr. *Du PACS au mariage pour tous : l'application de la loi ouvrant le mariage aux couples de même sexe*. [online] [cit. 23.06.2023] Dostupné z <https://www.vie-publique.fr/eclairage/19445-le-mariage-pour-tous-application-de-la-loi-du-17-mai-2013>.

¹⁷⁰ ELISCHER, David, MOCEK, Ondřej. Občanský pakt solidarity (PACS) 20 let poté – vznikla ve Francii skutečná alternativa k manželskému soužití?. In: ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Pocita Milaně Hrušákové*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. 404 s. ISBN 978-80-7400-859-7. s. 29.

žijí, výdaje spojené s péčí o děti – školné, zdravotní péče, oblečení, apod. Solidarita nicméně nepřipadá v úvahu v případě dluhů vzniklých z výdajů zjevně excesivních ve vztahu k poměrům domácnosti a životnímu stylu rodiny, z nákupů na splátky a z půjček nad rámec drobných částek potřebných pro potřeby domácnosti, což je opět posuzováno na základě poměrů a životního stylu rodiny. Vyloučení solidarity má praktický důsledek – při koupi na úvěr je v praxi často vyžadován podpis obou manželů.¹⁷¹

Zajímavostí je solidarita v oblasti vybraných majetkových daní mezi manžely bez ohledu na ujednaný majetkový režim, popř. mezi partnery, kteří uzavřeli PACS.¹⁷² Jedná se o daň z příjmu v případě, že jsou manželé, respektive partneři, posuzováni jako jedna daňová jednotka, dále místní daň z bytových prostor a jejich příslušenství, tzv. *taxe d'habitation* a solidární daň z majetku.¹⁷³

Ať už manželé chtějí modifikovat manželský majetkový režim hned při uzavírání manželství nebo až v jeho průběhu, vždy je tak třeba učinit před notářem. Úkolem notáře je poskytnout (budoucím) manželům komplexní právní pomoc, zejména v případě, že jedním z manželů je osoba bez francouzského státního občanství nebo osoba samostatně výdělečně činná. Změna zákonného režimu na smluvný režim ohledně majetkového uspořádání mezi manžely je přípustná, stejně jako změna smluvního manželského majetkového režimu v průběhu manželství, respektive uzavření nové smlouvy ohledně majetku. Dle Code civil nicméně tato změna musí být v souladu se zájmy rodiny. Historicky bylo možné změnit manželský majetkový režim nejdříve dva roky po uzavření sňatku, toto omezení nicméně bylo zrušeno k 25. březnu 2019.¹⁷⁴ Pod hrozbou neplatnosti musí majetkovému uspořádání vždy předcházet vypořádání toho předchozího v případech, kdy je to potřeba.

Na rozdíl od české právní úpravy je ze zákona nutné o změně manželského majetkového vyrozumět několik různých subjektů. V první řadě jsou to zletilé děti každého z manželů a osoby, kterých se případná původní smlouva dotýkala, kteří musí být osobně informováni o chystané změně. U nezletilých dětí nebo zletilých dětí, které jsou pod právní ochranou¹⁷⁵, je informován jejich zástupce. Je nicméně úkolem notáře posoudit, zda zamýšlená modifikace bude

---

¹⁷¹ VOIRIN, Pierre a Gilles GOUBEAX. *Droit civil: Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*. 2022. LGDJ, Lextenso. ISBN 978-2-275-09085-6. s. 25.

¹⁷² Bulletin Officiel des Finances Publiques. *CTX - Décharge de responsabilité solidaire - Principe de solidarité fiscale et conditions à satisfaire pour l'octroi de la décharge*. [online] [cit. 13.07.2023] Dostupné z <https://bofip.impots.gouv.fr/bofip/10289-PGP.html/identifiant%3DBOI-CTX-DRS-10-20151014>.

¹⁷³ Tato daň se týká jednotlivců, popřípadě párů žijících v institucionalizované formě soužití, kteří vlastní nemovitý majetek v čisté hodnotě převyšující 1 300 000 euro.

¹⁷⁴ Loi n°2019-222 du 23 mars 2019 - art. 8.

¹⁷⁵ Institut *mesure de protection* v sobě zahrnuje několik forem pomoci – opatrovnictví, poručenství, jednorázové zastoupení nebo pomoc v rodině.

mít vliv na nezletilé děti a zda by měla smlouva být schválena soudem. Dalšími informovanými jsou věřitelé, kteří se o změně manželského režimu dozví publikací v deníku určeném k publikaci právních novinek. Během tří měsíců následujících po publikaci mohou věřitelé vznést námitky vůči zamýšlené změně. Pokud byly námitky vzneseny, notářský zápis musí být schválen soudem.¹⁷⁶ Změna majetkového režimu je mezi stranami účinná buď od data, kdy byl notářský zápis sepsán, nebo od data, které je v rozsudku určeno. V případě, že je jeden z manželů omezen ve svéprávnosti, změna manželského majetkového režimu musí být schválena opatrovnickým soudem nebo rodinnou radou, pokud je vytvořena. Vůči třetím osobám je potom změna účinná po uplynutí tří měsíců od momentu, kdy je poznamenána do oddacího listu.¹⁷⁷

6.1.1. Communauté réduite aux acquêts

Zákonný režim společného jmění manželů ve francouzském právu¹⁷⁸, tzv. *communauté réduite aux acquêts*, je velmi podobný českému zákonnému režimu. Francouzská úprava počítá jak s výlučným majetkem každého z manželů, tak se společným majetkem a dluhy. Pro účely vypořádání jsou výlučným majetkem každého z manželů jednak věci nabyté před uzavřením manželství, jednak věci nabyté za trvání manželství z dědictví, darováním nebo odkazem, ledaže zůstavitel projevil opačnou vůli¹⁷⁹. Výlučným majetkem každého z manželů jsou dle článku 1404 Code civil především věci osobní potřeby, např. oblečení, nepostupitelné pohledávky v podobě výživného nebo důchodu, odškodnění za tělesnou nebo duševní újmu, kterou daný manžel utrpěl, nebo věci, které jsou potřebné k výkonu výdělečné činnosti.¹⁸⁰ Aktiva tvoří veškerý majetek, movitý i nemovitý, nabytý za trvání společného jmění, pokud se neprokáže, že patří pouze jednomu z manželů na základě výjimek v zákoně.¹⁸¹

6.1.2. Communauté de meubles et acquêts¹⁸²

Tento majetkový režim byl zákonným režimem pro manželství, která byla uzavřena před 1. únorem 1966. V současnosti se jedná o jeden ze smluvených režimů. Jeho podstata spočívá v tom, že věci movité náleží oběma manželům bez ohledu na datum a způsob nabytí. Do této

---

¹⁷⁶ Historicky musela být každá změna manželského majetkového režimu schválena soudem. S ohledem na smlouvy na poli mezinárodního práva soukromého, zejména Haagské úmluvy, nicméně byl tento přístup postupně opouštěn. Zdroj: VOIRIN, Pierre a Gilles GOUBEAX. *Droit civil: Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*. 2022. LGDJ, Lextenso. ISBN 978-2-275-09085-6. s. 55.

¹⁷⁷ Čl. 1397 Code civil.

¹⁷⁸ Čl. 1400 a násl. Code civil.

¹⁷⁹ Čl. 1405 Code civil.

¹⁸⁰ Service-Public.fr. *Mariage sans contrat : régime de la communauté réduite aux acquêts*. [online] [cit. 13.07.2023] Dostupné z <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F835>.

¹⁸¹ Čl. 1402 Code civil.

¹⁸² Čl. 1498 a násl. Code civil.

kategorie, kterou se nabízí označit jako společné jmění, tak spadnou i věci nabyté dědictvím za trvání manželství, ledaže zůstavitel určil jinak. Nemovité věci nabyté před uzavřením manželství, případně získané darem nebo děděním, zůstávají výlučným majetkem každého manžela. Výlučným majetkem každého z manželů jsou věci ve smyslu čl. 1404 Code civil, o kterých již bylo pojednáno výše, zejm. věci osobní potřeby.

Aby se předešlo jednání, které by se mohlo blížit podvodu vůči budoucímu manželovi, počítá čl. 1498 Code civil se situací, kdy dojde k nabytí nemovitosti jedním z manželů v intervalu mezi uzavřením manželské smlouvy a uzavřením manželství. Pokud se nejedná o plnění některého z ustanovení manželské smlouvy, nemovitost se stává součástí společného jmění, ačkoli byla nabyta ještě před sňatkem.

Rozsah společných dluhů je v tomto majetkovém režimu oproti zákonnému režimu širší. Kromě pasiv, která by byla společná i v zákonném režimu, patří mezi společné dluhy rovněž dluhy, které manželé měli už v momentě uzavírání manželství, stejně jako dluhy z darů nebo dědictví, které nabyli až za trvání manželství.¹⁸³

6.1.3. Communauté universelle

Jedná se o ekvivalent českého rozšíření SJM. Do tohoto univerzálního společenství spadají jak všechny věci movité i nemovité, tak všechny dluhy manželů, existující i budoucí. Co se týče výlučného majetku, pokud není mezi manžely ujednáno jinak, do tohoto společenství nespadá.¹⁸⁴

6.1.4. Régime de séparation de biens

I francouzské občanské právo pracuje s variantou odděleného jmění manželů jakožto jedním ze smluvených režimů. Každý z manželů si spravuje svůj majetek sám, dle své úvahy jej užívá, požívá a disponuje s ním. Stejně tak jdou za každým manželem jeho vlastní dluhy, s výjimkou kogentního ustanovení čl. 220 Code civil, o kterém bylo pojednáno výše, neboť tyto dluhy jsou ze své podstaty společné. Každý z manželů přispívá na výdaje soužití buď dle toho, jak bylo smluvně ujednáno, nebo podle svých možností.

6.1.5. Régime de participation aux acquêts

Toto uspořádání odpovídá české variantě vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Za trvání manželství odpovídá oddělenému jmění. V okamžiku zániku manželství a vypořádání společného jmění má poté každý z manželů nárok na polovinu jmění.

---

¹⁸³ Čl. 1499 Code civil.

¹⁸⁴ Čl. 1526 Code civil.

6.2. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti

Smrt nebo prohlášení za mrtvého jsou jedny z důvodů zániku společného jmění i podle francouzského práva.¹⁸⁵ Vypořádání společného jmění manželů bude záviset na tom, který z výše popsaných režimů manželé mezi sebou měli. V případě zákonného režimu, tj. *la communauté réduite aux acquêts*, má pozůstalý manžel nárok na polovinu SJM, druhá polovina je rozdělena mezi dědice. Stejný nárok má pozůstalý manžel i v případě rozšíření SJM, tj. *communauté universelle*. Oddělené jmění manželů žádné společenství nezakládá, není tedy v řízení o pozůstalosti co vypořádávat a mezi dědice musí být rozdělen pouze výlučný majetek zůstavitele. Na rozdíl od české úpravy ve Francii nejsou odchylky pro vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti a v jiných případech, tj. v důsledku rozvodu, prohlášení za mrtvého, rozluky.

Postavení manžela jako dědice je ale oproti české úpravě dosti odlišné. Manžel zůstavitele je ve Francii od roku 2001 nepominutelným dědicem.¹⁸⁶ V případě zákonné posloupnosti bude záležet na skutečnosti, jestli zůstavitel měl děti a jestli tyto děti byly společné oběma manželům či nikoliv. Pokud zůstavitele přežily pouze společné děti, pak má přeživší manžel právo vybrat si, zdali nabude čtvrtinu z pozůstalosti nebo získá poživací právo k celé pozůstalosti. Jestliže po zůstaviteli zůstaly děti, které nejsou zároveň dětmi pozůstalého manžela, nabývá manžel čtvrtinu pozůstalosti.¹⁸⁷ Pokud zůstavitel nezanechal děti, dědí vedle pozůstalého manžela rodiče zůstavitele. Pozůstalý manžel nabývá polovinu pozůstalosti, pokud některý z rodičů zůstavitele předemře, jeho část připadá rovněž pozůstalému manželovi.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ Čl. 1441 Code civil.

¹⁸⁶ Zákon č. 2001-1135 ze 3. prosince 2001.

¹⁸⁷ Čl. 757 Code civil.

¹⁸⁸ Čl. 757-1 Code civil.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo představit problematiku vypořádání společného jmění v řízení o pozůstalosti. Pokud je smrt osoby příčinou zániku manželství, k vypořádání SJM dochází právě v řízení o pozůstalosti s výjimkou případů, kdy si manželé smluvně ujednají jinak. Počet manželství se smluvní modifikací SJM ale zatím tvoří v České republice minoritní podíl. Úprava dědického práva a společného jmění manželů jsou si v řadě aspektů velmi blízké.

V souladu s jednou z vůdčích zásad občanského práva, zásadou autonomie vůle, je preferovaným způsobem vypořádání SJM dohoda o vypořádání tohoto majetkového společenství. Tuto dohodu můžou manželé uzavřít již za života obou nebo ji můžou uzavřít pozůstalý manžel na straně jedné a dědicové zůstavitele na straně druhé. Tato dohoda by měla být v souladu s pokyny, které učinil zůstavitel ještě za svého života. Přeživší manžel tak má z pohledu občanského zákoníku slabší vliv na vypořádání majetku, na jehož nabytí se ale podíleli oba manželé. Je bez významu, že každý z manželů se mohl na nabytí majetku podílet jinou měrou, neboť je běžné, že různé povinnosti jsou v rodině rozděleny do určité míry nerovnoměrně a vzájemně se kompenzují. Pokud zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti, typicky závěti, bude pořizovat o majetku náležejícím do SJM, můžou se tyto jeho pokyny dostat do rozporu se zájmy pozůstalého manžela. Obsah dohody je sice limitován řadou aspektů, na druhé straně ale umožňuje takové uspořádání poměrů, které bude jak pozůstalému manželovi, tak dědicům vyhovovat.

Ochrana pozůstalému manželovi není poskytována v podobě institutu nepominutelného dědice, jak můžeme vidět například ve francouzském právu.

Ve své práci upozorňuji na několik problematických míst současné právní úpravy. Je to zejména vypořádání vnosů ze SJM na výlučný majetek a proti tomu nevypořádání vnosů z výlučného majetku do SJM přímo v řízení o pozůstalosti. Vhodnější variantou by dle mého názoru bylo zařadit do pozůstalosti i pravidlo § 742 odst. 1 písm. c) OZ nebo nevypořádávat vnos ze SJM na výlučný majetek. Řízení o pozůstalosti je ovládáno zásadou oficiality a vypořádávání vnosů do nebo ze SJM je velmi často důkazně náročné. Pokud mělo být argumentem pro tuto disproporci zjednodušení práce notáře, těžko lze s tímto závěrem souhlasit. Obrazně řečeno, pravidla v § 742 odst. 1 písm. b) a c) OZ tvoří spojené nádoby a uplatní se jen jedno z nich.

Další oblastí, která by se v budoucnu mohla dočkat změny, je úprava vypořádání dluhů SJM v řízení o pozůstalosti. Současná právní úprava jako základní variantu zakládá neomezenou odpovědnost dědice za dluhy zůstavitele, tj. pokud dědicové neuplatní výhradu soupisu, při

vypořádání dluhů SJM rozhodnutím notáře v řízení o pozůstalosti by nebyli věřitelé zkráceni a nedocházelo by k takovému zkreslení hodnoty pozůstalosti, jako je tomu v současnosti, kdy pasiva tvoří veškeré společné dluhy manželů v plné výši a výlučné dluhy zůstavitele.

Seznam zkratk

NS, Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
OZ, občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ, občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SJM, společné jmění	společné jmění manželů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
insolvenční zákon	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů
OZO	zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský
BSM, bezpodílové spoluvlastnictví	bezpodílové spoluvlastnictví manželů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BROŽ, J., BUDÍN, P., DADAM, A., KOZÁK, J., PACHL, L., STANISLAV, A., STRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. *Insolvenční zákon: Komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-578-1. 1792 s.

ČAPEK, Karel. *Občanský zákoník*. 3. přepr. vyd. Praha: Orbis, 1956. 406 s.

DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9. 864 s.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9. 1600 s.

DVOŘÁK, J., FIALA, J., ŠEŠINA, M., ŠVESTKA, J., WAWERKA, K. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek IV, (§ 1475-1720)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-412-8.

DVOŘÁK, J., ELISCHER, D., FIALA, J., FRINTA, O., FRINTOVÁ, D., NOVÁ, H., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-457-6. 752 s.

ELISCHER, David. *Darování a jeho podoby v novém soukromém právu*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-299-3.

FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-869-6.

HAUPT, Jaroslav. Bezpodílové spoluvlastnictví v řízení o dědictví. *Bulletin advokacie*. 1979. č. IV–VI.

HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2014, 11, s. 381-386. ISSN 1210-6410.

KLEIN, Šimon. Zákonný manželský majetkový režim z komparativního hlediska. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2017, roč. 23, č. 6. ISSN 1211-0558.

KOBER, Jan (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, 473 s. ISBN 978-80-87439-48-7.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-795-8.

MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-796-5.

MELZER, Filip, TÉGL, P. a kolektiv. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2018. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8.

- MIKEŠ, Jiří. *Notářský řád: komentář*. Praha: Orbis, 1969. Zákony (Orbis).
- NOVOBILSKÝ, Vojtěch. Svěřenské nástupnictví v řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2016, roč. č 22, č. 6. ISSN 1211-0558.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-747-7.
- PLAŠIL, Filip. K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2019, roč. 25, č. 4. ISSN 1211-0558.
- PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7.
- RACKOVÁ, Denisa. Úskalí právní úpravy dodatečně najevo vyšlého majetku po 1. 1. 2014. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2023, roč. 29, č. 1. ISSN 1211-0558.
- RADVANOVÁ, Santa a Jaroslav Štěpina. *Majetkové otázky v manželství a rodině*. Praha. Orbis, 1967.
- RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-578-7.
- SALÁK, Pavel, ČERNOCH, Radek, HORÁK, Ondřej. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9475-8.
- SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.
- SVOBODA, Jiří a Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2023. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-913-6.
- SVOBODA, Jiří, MUZIKÁŘ, Martin. Udělování souhlasu s právním jednáním za nezletilého v řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2015, roč. 21, č. 3. ISSN 1211-0558.
- SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš. *Náklady řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-650-0.
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-788-0.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1.
- ŠEŠINA, Martin. Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2014, roč. 20, č. 3. ISSN 1211-0558.

ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-601-9.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Pocta Milaně Hrušákové*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. 404 s. ISBN 978-80-7400-859-7.

ŠÍNOVÁ, Renáta a ŠMÍD, Ondřej. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-046-8.

TALANDA, Adam. Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva. *Právní rozhledy*. 2015, 13-14, s. 474-481. ISSN 1210-6410.

TALANDA, Adam, PLAŠIL, Filip. Nezletilí a řízení o pozůstalosti. *Ad notam: notářský časopis*. Praha: Notářská komora ČR, 2022, roč. 28, č. 4. ISSN 1211-0558.

VODIČKOVÁ, Eva Sofia. Společné jmění manželů. *Obchodněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2022, č. 2. ISSN 1803-6554.

VOIRIN, Pierre a Gilles GOUBEAX. *Droit civil: Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*. 2022. LGDJ, Lextenso. ISBN 978-2-275-09085-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Bulletin Officiel des Finances Publiques. *CTX - Décharge de responsabilité solidaire - Principe de solidarité fiscale et conditions à satisfaire pour l'octroi de la décharge*. [online] [cit. 13.07.2023] Dostupné z <https://bofip.impots.gouv.fr/bofip/10289-PGP.html/identifiant%3DBOI-CTX-DRS-10-20151014>

Český statistický úřad. *Pohyb obyvatelstva – rok 2021*. [online]. 21.03.2022 [cit. 03.02.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2021#>

Český statistický úřad. *Sčítání 2021*. [online] [cit. 03.02.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/rodinny-stav>

Česká tisková kancelář. *Notáři: Manželskou smlouvu loni podepsalo 9712 párů, meziročně o 1042 méně*. [online] [cit. 23.02.2023] Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/notari-manzelskou-smlouvu-loni-podepsalo-9712-paru-mezirocne-o-1042-mene/2313021>

Evropská unie. *Manželství* [online]. [cit. 22.02.2023]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_cs.htm

Gouvernement. *Naissance du Code civil des Français, l'une des « masses de granit » napoléoniennes de la France moderne*. [online] [cit. 09.06.2023] Dostupné z: <https://www.gouvernement.fr/partage/9056-naissance-du-code-civil-des-francais>

MUZIKÁŘ, Martin. *Dohoda o vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti, podle které připadá veškerý majetek pozůstalé manželce.* [online] [cit. 13.10.2023] Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=njuwenjzgeytom27nfta&refSource=toc>

Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. *Nedostatečně identifikování vlastníci.* [online] [cit. 06.10.2023] Dostupné z <https://www.uzsvm.cz/nedostatecne-urcite-identifikovani-vlastnici>

Service-Public.fr. *Mariage sans contrat : régime de la communauté réduite aux acquêts.* [online] [cit. 13.07.2023] Dostupné z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F835>

Vie-publique.fr. *Du PACS au mariage pour tous : l'application de la loi ouvrant le mariage aux couples de même sexe.* [online] [cit. 23.06.2023] Dostupné z <https://www.vie-publique.fr/eclairage/19445-le-mariage-pour-tous-application-de-la-loi-du-17-mai-2013>

3. Seznam použitých právních předpisů

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

Císařský patent č. 208/1854 Ř. z., Zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů

Zákon č. 358/1992 Sb., Zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Zákon č. 182/2006 Sb., Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 16. 2. 1950, sp. zn. Nc IV 134/50

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 1994 sp. zn. 24 Co 43/94

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 12. 11. 1965, sp. zn. Prz 51/65

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 16. 4. 1976, sp. zn. 3 Cz 12/76

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1977, sp. zn. 4 Cz 24/77

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 20. 2. 1995, sp. zn. 35 Ca 52/94

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 22 Cdo 1137/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 7. 2012, sp. zn. 22 Cdo 3268/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1027/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1205/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2021, č. j. 22 Cdo 3575/2020-212

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 5. 2023, sp. zn. 6 Tz 21/2023

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2015, sp. zn. 21 Cdo 1107/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 9. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4439/2014

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2018, sp. zn. 22 Cdo 4399/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 2. 2019, sp. zn. 22 Cdo 105/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 1763/2019

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 8. 2020, sp. zn. 24 Cdo 785/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 11. 2020, sp. zn. 24 Cdo 2564/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 12. 2020, sp. zn. 24 Cdo 2735/2020

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 6. 2021, sp. zn. 24 Cdo 106/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 1. 2022, sp. zn. 24 Cdo 1359/2021

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 24 Cdo 754/2022

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 16/15

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. III. ÚS 1220/21

5. Seznam ostatních zdrojů

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, č. 509/1991 Dz

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz

Abstrakt

Vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti

Cílem této diplomové práce s názvem „*Vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti*“ je popsat a zanalyzovat normy upravující vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti a popsat současnou právní úpravu, včetně konfrontace některých názorů v doktríně. První kapitola obsahuje samotné vymezení pojmu společného jmění manželů, druhá kapitola je historickým exkurzem od obecného zákoníku občanského až po současnost, kdy jsou popsány jak možnosti majetkového uspořádání manželů, tak následné vypořádání tohoto společenství. Třetí kapitola popisuje procesní postup v řízení o pozůstalosti, kdy dochází k vypořádání společného jmění manželů a rovněž se zabývá ochranou pozůstalého manžela v případě různých projevů vůle zůstavitele, které směřují k vypořádání jeho majetku, který zanechal. Čtvrtá kapitola popisuje jednotlivé způsoby vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti, tj. dohodu pozůstalého manžela a dědiců nebo soudní rozhodnutí a též se zabývá situací zaniklého, avšak nevypořádaného SJM. Stručná pátá kapitola pojednává o situaci registrovaných partnerů. V závěru práce je provedena komparace s francouzskou právní úpravou, nejprve jsou popsány varianty možného majetkového uspořádání mezi manželi a následně postup v řízení o pozůstalosti. Je rovněž upozorněno na odlišnosti, kdy některé z nich, např. uplatnění obecných pravidel pro vypořádání SJM v řízení o pozůstalosti, by jistě mohly být inspirací pro českého zákonodárce.

Na některých místech práce je upozorněno na neprovázanost obecných pravidel pro SJM a řízení o pozůstalosti, které v praxi přináší určité problémy. Zejména je to pouze reflektování vnosů ze SJM na výlučný majetek v řízení o pozůstalosti, zatímco vypořádání vnosů z výlučného majetku na majetek v SJM se pozůstalý manžel musí domáhat v běžném sporném civilním řízení.

Klíčová slova

Společné jmění manželů, řízení o pozůstalosti, autonomie vůle

Abstract

Settlement of matrimonial property in the probate proceedings

The purpose of this final thesis entitled "Settlement of matrimonial property in the probate proceedings " is to describe and analyse the rules governing the settlement of the community of property in the probate proceedings and to describe the current legal regulation, including a confrontation of some opinions in the doctrine. The first chapter contains the definition of the concept of community property, the second chapter is about historical development from the General Civil Code to the present day, where both the possibilities of matrimonial property arrangement and the subsequent settlement of this community are described. The third chapter describes the procedural procedure in the probate proceedings for the settlement of the matrimonial property and also describes the protection of the surviving spouse. The fourth chapter describes the different ways of settlement of matrimonial property in the probate proceedings, i.e. the agreement of the surviving spouse and the heirs or a court decision, and also deals with the situation of dissolved but unsettled community property. The brief fifth chapter deals with the situation of registered partners. The final chapter is about comparison with the French legislation, first describing the variants of possible property arrangements between spouses and then the procedure of its settlement in the succession proceedings. There are pointed out the differences, some of which, e.g. the application of general rules for the settlement of matrimonial property in estate proceedings, could certainly be an inspiration for the Czech legislator.

In some places, it is pointed out that the general rules for community property and the probate proceedings are not coherent, which in practice creates certain problems. For example, reflecting the entries from the community property into the exclusive property of one spouse in the probate proceedings, whereas the settlement of the entries from the exclusive property of one spouse into the community property must be claimed by the surviving spouse in contentious civil proceedings.

Keywords

Matrimonial property, probate proceedings, autonomy of the will